

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Annvæ Societatis Iesv Litteræ M.DC.VIII. Provinciæ Poloniæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70405)

ANNVÆ SOCIETATIS
IESV LITTERÆ M.DC.VIII.
PROVINCIAE POLO-
niae.

Ost diuisionem Prouinciæ Polo-
niæ, à Prouincia Lithuania, ha-
bet hæc nostra, Sedes tredecim.
Domum Professam vnam. Do-
mum Probationis vnam. Colle-
gia sex. Residentias, seu inchoata
Collegia quinque. Numerantur
in vniuersum Socii trecenti viginti sex. Sacerdo-
tas centum viginti septem. Scholastici centum vi-
ginti. Coadiutores septuaginta nouem. In Domo
Professa Craconiæ ad S. Barbaram degunt ordina-
riè duo & viginti, Sacerdotes quindecim. Rei do-
mesticæ administri septem. In Domo Probationis
itidem Cracouiæ ad S. Stephanum quadraginta
quinque. Veterani vndecim, quorum Sacerdotes
quinque; nouitij Scholastici octo supra viginti, Co-
adiutores sex. In Collegio Posnaniensi sexaginta
vnus. Sacerdotes viginti, quos inter Scholasticæ
Theologiæ Professores tres. Professor Hebrææ, &
Scripturæ vnus, casuum conscientia alter. Philo-
sophiæ tertius, quartus denique Rhetoricæ, qua-
tuor inferiorum Scholarum Præceptores: Theolo-
giæ Scholasticæ Adiutores sex supra viginti; cæte-
ri domesticæ rei adiutores. In Collegio Calisiensi
quinquaginta octo, Sacerdotes quatuordecim, ex
quibus duo Theologiæ moralis, & controuersia-
rum

rum lectores, tres Philosophiam docent. Scholastici quadraginta quatuor.

Vnus ex illis Professor Mathematicæ, quinque humaniores docent literas. Metaphysicam au diūt 8. septem Physicam, vndecim Logicam, reliq̄ Adiuutores in temporalibus. In Collegio Lublinensi triginta octo, Sacerdotes tredecim, quatuor docēt ex illis, vnus conscientiæ casus, controuersias alter, tertius Academiæ nostrorum Professor est in humanioribus, quartus Rhetoricam externos docet, è Scholasticis non Sacerdotibus humaniores literas docent quatuor. Rhetoricam audiunt 12. Coadiuutores reliqui. In Iaroslaiensi quatuor supra triginta. Sacerdotes vnde viginti, quorum duo in Missionibus, Fratres quinque humaniores docent literas. Scholastici duo Patribus annum tertium probationis peragentibus, adlecti; reliqui domestici Adiuutores. In Collegio Leopolitano, quod isto primum anno perfectum est; 28. manent. Sacerdotes 13. ex quibus duo casus conscientiæ docent, vnus controuersias; Poësim alter profitetur, vnus casibus studet, duo in Missionibus versantur. Scholastici 10. duo docent Grammaticam, 8. casibus student, reliqui Coadiuutores. In Luceoriensi, quod isto anno à R. P. N. est admissum 5. 3. Sacerdotes, vnus Grammaticam docet, quintus Coadiuutor. In Gedanensi Residencia 7. quatuor Sacerdotes, tres Coadiuutores. In Torunensi itidem septem, quatuor Sacerdotes, reliqui Coadiuutores. In Sendomiriensi Residencia decem, Sacerdotes 5. reliqui adiuutores. In Camenecensi quinque, 4. Sacerdotes, vnus Coadiuutor. Ad aulam Regis 6. tres Sacerdotes,

Tt 4 totidem

rotidem eorum socij, non Sacerdotes. Defuncti quatuor. Admissi ad Societatem quatuor supra viginti.

DOMVS PROFESSA CRA-
couiæ ad Sanctam Barba-
ram.

Mors vnus ex illis qui Marthæ sorte contenti rei domesticæ curam habent, sermonis exordium sibi vendicat. Fuit is Albertus Capusta, vir propè sexagenarius, triginta annos in Societate commoratus, homo multæ virtutis ac prudetiæ, charitate præsertim erga infirmos, & alios conspicuus. Socius duobus Provincialibus fuit adiunctus, vni quidem septem propè annis, alteri tribus: vtrumque deduxit in Italiam. In aula deinde Regis confessarii socius quinque annis fuit, eidem ad mortem charitatis præstans officium. Regi ipsi non notus tantùm, sed ob simplicitatem religiosam charus, cum quo trans mare in Suetiam ad Regnum paternum socius Patri adiunctus nauigauerat. Alia demum in Societate officia, adiutorum, præsertim loci, & pistoris, magna cum humilitate & exemplo obiit. Anno ferè medio, ægritudine consumptus, ob vires iam laboribus & itineribus tot ante attritis, Sacramentis munitus piè obdormiuit in Domino: vir dignus, qui multos sanarum virtutum æmulos post se relinquat in Societate.

QVI à variis hæresibus, ad Catholicæ Ecclesiæ gremium sunt reducti, numerus fuit quinquaginta

ginta quatuor. Ex his tres Anabaptistæ baptismo iam adulti lustrati sunt. Fuit & Arrianus quidam vir non vulgaris conditionis, eius sectæ in hac ciuitate caput, & quasi Patriarcha quidam, homo ferè octogenarius, pertinacissimus in sua perfidia, & Catholicorum accerrimus impugnator; oppugnabatur ante à multis variorum Ordinum doctis viris, etiam à nostris. Adhibita ad fragendam pertinaciam, plurima, & efficacia argumenta, sed nihil omnia indurato homini profuerunt. Cessit tandem inueterata durities virtuti obedientiæ. Iussus quidam ex nostris à superiore, vt post tot impetus frustra factos, adhuc hominem iam tum infirmum aggrederetur, nè misero seni nostræ aliquid opis deesset. Facit ille fidenter quod iubetur, adit hominem: ostendit se ex animo illius vicem, ob morbi grauitatem dolere: spem facit, remolliat animum, deponat perfidiam, & ad Catholicam Religionem conuertatur, fore, vt Deus quoque leniat morbum. Inanis primo videbatur conatus, sed repetito congressu eo flexit eius animum, vt sibi Catholicæ veritatis ratione reddenti aures accommodaret. Atque ita post vnum & alterum, de doctrina fidei colloquium effectum, vt discussis tenebris Arrianæ perfidiæ, clarissimam veritatis lucem conspexerit. Indignari, fremere, & confundi Arriani, amisso suo Patriarcha, Catholici verò Dei admirari misericordiam, probare nostros conatus, & constans studium, in mente hominis expugnanda. Ipse denique palàm testari, tantum se capere consolationis, quantum toto vitæ suæ tempore nunquam perceperat.

Minister quoque Arrianæ sectæ resipiscens, dogmatibus fidei instructus, impijs erroribus, publicè in templo nostro reuocatis, à Reuerendissimo D. Suffraganeo solenni ritu Ecclesiæ Catholicæ est reconciliatus.

Complures in fide Catholica stabiliti. Inter quos principem locum obtinet, quidam Regni Senator, qui quadraginta quinque annis, circa religionem vacillanti animo fluctuabat. Fœmina item nobilis.

Alij ad nostras & alias Religiones complectendas permoti; alij ad vacandum pijs commentationibus inducti. Duo tresvè voto nuncupato Gesto-chomensis B^{ac} Virginiæ dicatæ ad eundæ, à captiuitate liberati, generali etiam confessione prius Cracouiæ expiati, prompto animo id præstiterunt. Monialis quædam laqueo aut præcipitio, vitæ finem imponere proposuerat, quæ tandem per confessionem generalem, & colloquia pia fuit adiuta, & in proposito confirmata. A simili periculo desperationis, & vitæ nefariè prodigendæ, duo alij erepti, à spectris quoq; importunis fœmina liberata.

Complures Sacerdotes ad nos accurrunt, quæ conscientia expiandæ causa, quæ etiam dubiorum occurrentium soluendorum gratia. Non rarò ab ipsis Prælati ad nos ablegantur, tanquam melius disponendi ad suum munus obeundum. Episcopus Diœcesin suam visitans, plerosque Sacerdotum iustas ob causas publico carceri mâciparat: ad quorum tandem conscientias expiandas, mores melius instituendos, & ipsosmet armis spiritualibus instituendos, vt ex hac domo aliquis Patrum destinaretur,

retur, à P. Præposito obtinuit. Idem fecit in visitan-
dis aliquot Religiosorum Virginum, etiam mul-
tum ab hoc loco disitis monasterijs. Et Ill^{mus} S^{mi}
D. N. Nuntius, religiosorum cœnobia perlustrans
effecit, vt nostri confessiones omnium exciperent.
Duo nutâtes in sua vocatione confirmati. Ad quod
dam monasterium extra urbem, rogatu sui Præ-
positi, & Antistitis duo ex nostris missi, lectionem
de quæstionibus conscientiaë ibidem sunt auspica-
ti, quam non sine fructu ipsimet religiosi conti-
nuant.

Bis hoc anno supplicatio quadraginta hora-
rum diurni temporis, in nostro templo summa ce-
lebritate, & frequentissimo concursu populi per-
agebatur, penè innumeris mortalibus ad Sacramē-
torum perceptionē concurrētibus. Prima fuit Do-
minica Quinquagesimæ nuncupata, cum indulgē-
tiarum gratia, hanc exornarunt conciones varieg, &
supplicationes Confraternitatum, in sua corpora
sæuientium. Altera diebus Spirit^{us} S. aduentui dica-
tis, à R. P. Prouinciali, eo fine instituta, vt conuentus
Regni Procerum, & tractatus ob Remp. pacifican-
dam suscepti, optatum sortirentur exitum. Huic
præter supra recensitam celebritatem, Episcopo-
rum aliquot in nostro templo sacris operantium,
& Procerum præsentia decus conciliauit. Ad eun-
dem finem consequendum, Præsul, in varijs tem-
plis quadragenarias supplicationes fieri curauit,
vtque in principe urbis templo, cuius tamen nec-
dum habebamus vsu, nostri vna aut altera vice
concionarentur, effecit.

Sere-

Serenissima Regina postulante, duo ex nostris Gestrehouien, imagine B. Virginis nobilitatum, pedes adiuere, decimo octavo milliario Cracouia dissitum, miraculis clarum. Toto eo itinere ad Cruces, passim obuias, ter precatio Dominica, cum Angelica Salutatione, recitata fuit, additis precatiunculis subinde pro Serenissimo Rege, Regina, & Principe. Litaniam item singulis diebus recitata. In medio propè itinere in oppido Crumlo- uienfi concio ad populum habita, supplicatione instituta, sub cuius finem ciues illius loci, in sua terga fauientes in publicum prodiere, dum Psalmus Miserere decurritur. Reliqui auditores septies recitata precatone Dominica, cum Virginis Salutatione, sua vota pro Rege & proceribus altaribus obrulere. Ea pietate ita fuerunt permoti incolarum animi, ut pro Festo Corporis Christi, proximè instanti eandem deuotionem repeti optauerint.

Missiones, ut aliàs ad varia loca fuerunt instituta. Quodam in loco templum à triginta ferme annis hæretica labe contaminatum, loci ordinarij accedente voluntate, fuit reconciliatum. Admoniti Parochiani de fide Catholica constanter retinenda, Dominus præsertim loci illius, vir alioqui Catholicus apprimè nobilis. In alijs item conuentibus conciones habitæ, & confessiones multorum exceptæ. Quodam in loco res relatu non indigna contigit. Mulierem nefariam, ad sacram Synaxim peruerso animo accessuram, canes, qui forte virum nobilem loci eiusdem Dominum fuerunt secuti, atrociter inuaserunt, & penè humi strauerunt, nihilominus illa mulier paulò post ore sacrile-

crilego Eucharistiam sumit, è vestigio ex ore clàm
 in calanticam demissam inuoluit. Et ecce rursus
 maiore concitati rabie canes, in eam irruunt, mor-
 sibus petunt, imò septem continuis diebus quoties
 pedem domo efferebat, canes eam miris modis ad-
 oriebantur, in faciem penè insipientes. Ad extre-
 mum sceleris conuicta, carcerique mancipata, ab
 incursu canum fuit immunis; nempè vbi humana
 iustitia suo officio non defuit, diuina ultio persequi
 scelus destitit. Domum nostram perangustam, &
 magno nostrorum incommodo hætenus inhabi-
 tatam, vicinis ædibus coëmptis esse amplificatam,
 non exiguo sanè emolumento nostrorum, & va-
 letudinis adiumento, est quod Deo gratias agam⁹.
 Vna sola prænobilis matrona, vidua relicta, duo mil-
 lia nummùm nobis obrulit ad hanc emptionem.
 Tantundem ferè templo donauit: vt interim tum
 eiusdem, tum aliorum minutiores largitiones præ-
 teream, quando quidem præter eleemosynas quo-
 tidianas piorum hominum liberalitate afferri soli-
 tas, quibus hæc domus sustentatur, non desunt, qui
 eiusmodi nostras subleuent necessitates.

DOMVS PROBATIONIS CRA-
 couiæ ad Sanctum Stepha-
 num.

Aluit hoc anno Domus hæc socios vndequĩ-
 quaginta. Veteranos vndecim, quorum Sa-
 cerdotes quinque, rei domesticæ adiutores
 sex. Nouitios Scholasticos viginti nouem, Coad-
 iutores nouem.

Ad

Ad probationem Societatis hoc anno admiffi Scholaftici duodeviginti, inter hos Sacerdotes 2. alter Theologiæ, Philofophiæ alter spatia ementi. Non Sacerdotes Philofophi duo, reliqui Rhetoricæ ftudiofi, Coadiutores octo. Vnus è Scholafticis votum Societatis ingrediendæ fecerat, fi incolumis à peste, qua penè omnes, qui in eadem morabantur Domo extincti, feruatus fuiffet: voto refpondit euentus. Alter graui febre laborans, ope B. V. Mariæ, in cuius Sodalitio verfabatur, liberatus, non cunctandum fibi ratus in propofito, quod diu in pectore alebat, ad Societatem approperauit. Cum quidam quarto etiam ab ingreffu mense nihilo-melior euaderet, ac nè guftato quidem Societatis fpiritu, atque perquam leuiufculus videretur, morbum denique, quo à Societate fe facilius expedire poffet, fimularet, cum aliorum exemplo, tum vni⁹ nouitij fui, qui pro illum Deo lucrandi Zelo permotus, non raro in tergum fuum flagello defauijt, aliifque carnis moleftiis fe afflixit, caritate in fe perfpecta, repente alius ex alio factus, & leuitatem morum exiit, & ad constantem in Societate perfeuerantiam, magnum adiecit animum.

Tironum noftrorum virtus in obeundis peregrinationibus ad hæreticos etiam deriuata eft. Olauia oppidum eft Silefiæ, hæc iter faciunt, qui Trebniciam religionis caufa ad S. Hedwigim, fe conferunt, eò noftri nunquam ante diuenterant, hæreticorum metu, opinionem noftrorum humanitas eorum ac beneuolentia fuperauit, nam cum instante prandio, ad cauponariam domum diuertiffent, ab hospite benignè habiti, qui noftrorum modestiam,

ftiam, habitum, mores, & in tanta nationum ac lig-
 uarum varietate, concordiam, admiratus, eam sibi
 plurimum placere affirmavit, atque vt in reditu ad
 se diuerterent, oblato liberaliffimè hofpitio inuita-
 uit. Non minor Dei prouidentia, in transitu vrbs
 V Vratislauenfis, quæ caput est Silefiæ, fuit: in tan-
 ta hæreticorum qui eam incolunt multitudine, nè
 vnus quidem inuentus, qui nostros per vicos, pla-
 teas, templa abeuntes, redeuntesque verbulo vno
 interpellaret, ijsvè inferret aliquam iniuriam, quod
 Dominicanæ familiæ Patribus, qui illic degunt
 magnæ fuit admirationi, qui pedemè suo cœnobio
 efferre non possunt, quin conuitorum, & ludi-
 briorum copiam domum aduehant.

Quo tempore in hac vrbe habitus est à Sere-
 niffimo Rege Senatorum conuentus, ad meden-
 dum Reipub. difficillimis temporibus, Illustriffi-
 mus ac Magnificus D. Palatinus Pofnaniensis Hie-
 ronymus Gëstoniski Sandomiriensis Collegij Fun-
 dator, colligendi fui causa ad nos se contulit, is ti-
 ronum nostrorum modestia, quos de iadustria per
 ateam Domus, ad orationem binos tranfeuntes
 spectabat, magnoperè se delectatum toties affirma-
 bat, quæ illum fortassè etiam excitauit, vt eam quæ
 nos ob superioris anni prædiorum à milite petulan-
 ti, in communi calamitate despoliationem, preme-
 bat, subleuarit inopiam, tùm frumento ad victum,
 tùm vino ad sacros vsus attributo. Neque hic stetit
 illius liberalitas. Sacello domestico, in quo sacrum
 audiebat penè quotidie, magnum ornamentum
 addidit, Argenteam lampadem artificio singulari
 elaboratam, æstimatione florenorum centum.

Ex

Ex insignioribus eleemosynis, altare in aula nouitiatus perelegans, ad excitandam tironum pietatem, constitutum: domus item in horto suburbano, inquam subinde nouitii, relaxandi animi gratia, se reciperent, exædificata florenis propè trecentis, quibus si addas eosq; testamèto obuenerūt, florenos centum, compensari putes iacturam piscium, quam vehementis asperitas frigoris, & aque inopia tulit.

Et quoniam huic Domui adiuncta est Paræcia S. Stephani, vna ex principibus in hac vrbe, ad eam quoque excolendam nostrorum se extendit industria. Paucula licet, non tamen prætermittenda, accessere templo ornamenta. Doctrina Christiana hoc anno florere cœpit magis in illa, ad præscriptam Societatis normam, eius femina dùm etiam tirones in suburbano vico iaciunt, suos quoq; tulere fructus.

Confessiones non paucæ, antea irritæ, repetitæ magno fructu.

Larvam hæreticorum duo exuerunt.

Protheo similis Adolescens annorum viginti, inter Hæreticos, Hæreticus, Catholicus, inter Catholicos, intemeratæ Virginis puritati in auribus condiscipuli detraxerat impudenter, nocte insequenti spectris horrificis dæmonum se rapere volentium exagitatus, exanimis penè concidit, exaudiebantur fragores, sonitusque vehementiores rotarum huc illucque discurrentium. Cacodæmon specie canis terribilis, in cubiculo oberrabat, nè putres somnium, socii eiusdem cubiculi consternati, metu dilapsi ad vicina se recipiunt cubicula, exitum

tum rei præstolantes: æger salutem desperans eius quam ante blasphemauerat patrociniū implorat, monstra ilico conquiescunt, Socij aduolant, quid rei acciderit interrogando, percontantur, rem adolescens premit, ac dissimulat, dissimulare noluit Deus, nam mox ad circumstantes: Recedite, inquit, recedite. En qui me hic abripiat, præstò est; hæc dicentem aqua lustrali conspergunt, rùm æger paululum vbi respirasset, in hæc prorupit verba. Subueni sacratissima Maria, credo, & confiteor, ante partum, in partu, & post partum, te intemperatam fuisse Virginem. Confessionis admonent Sodales, abnuit, instant, periculum in quo sit, explicant, annuit, aduocatur nocte intempesta vicinus Sacerdos, quem vbi æger aspexit, Catholicum contemptatus, tergiversari cœpit, Calvinisticum rābulam expetens. Attoniti stupore Socij, qui illum Catholicum opinabantur, vehementius instant, vt per confessionis Sacramentum, territantibus monstris sese eripiat. Spem aliam salutis esse nullam: at ille à Sacerdote oculos auertere, artibus contremiscere, voces gestusque obfessi similes edere, aliena à re loqui, noctem insomnem ducere. Vixdum eluxerat, domum nostram accurritur, obsecrant familiares, Pater vt animum Adolescentis pertentet, morem gerimus; in conspectum Sacerdos vt venit, auertere Adolescens oculos, mutire, contemnere, blandè Pater, qui valeat, quid, quamdiù morbi habeat, perquirat: pro illius incolumitate familiares sollicitos exponit, caritatem illorum collaudat. Valenti, nil, inquit æger, est opus medico, nùm qua re indigeat, à Sacerdote interrogatus

Vu

affa-

affatim sibi esse rerum omnium, respondet: vrgetur interrogando, abrumpt sermonem, rursus delitia, Patrem, vt facessat, orat, illo præsente omnino se valere non posse. Hic noster arietem ad expugnandum admouet, periculum præsens exponit, minas æternas intentat, supplicia inferni, Iudicem Deum, ni eum sibi hic propitium reddat, proponit, thecam reliquiarum, in qua Diuorum ossa asseruabat, ex collo ægrotantis suspendit, ille vi auellere capiti suppositam, cum aliquantulum sustinisset, paulatim ad se rediit, Sacerdoti vultum obuertit, alloquitur per benignè, pauculisque dubiis propositis ac dilutis, confessionem accepit, quam cum impediri nescio à quo, retro procul dubio spiritu, persentisceret, nauseam concipit, & interpolata confessione, turpi vomitu facto, & animi & corporis sanitatem obtinuit. Sacerdotem lætus dimisit, eademque die sanus, ac valens de lecto surrexit. Hæc habui quæ pauculis de Virginitatis Deip. odore, & pœnitentiæ Sacramenti vi ac energia, pstringerem.

Serenissimus Rex cum Regina, ac filio Principe, ædem hanc pro more, die S. Stephano sacro deuotionis causa accessit, templumque comitatu suo magnifico ac symphonico cantu exornauit, diùque celebritatem auxit.

COLLEGIVM POSNANIENSE.

ANnus hic, vt toti Reip. Poloniae, aliquandiu interturbatae spem tranquillitati fecit, ita ciuitati huic incolumitatem, Dei beneficio restitua-

stituisse videtur. Vnum duntaxat nobis mors immatura eripuit P. Carolum Podwinski, virum magnis à natura & gratia instructum dotibus. Quinq; linguas per necessarias probè percalluerat; atq; magno eum Liuonibus suis olim præsidio & solatio futurum augurabantur omnes. Superioribus, propter facilitatem obsequendi, & insignem propriarum commoditatum contemptionem, suiq; ipsius despicientiam, vnice fuit carus. Ad Sacerdotium tandem in tertio Theologici cursus anno, promotum, repente vno vix exacto mense, & Sacerdotij, & litterarum alacriter persoluentem pensum, febris inuadens hectica, corporis eius robur viresque infregit. Postquam vi morbi ad extrema perductū se persensit, enixè domesticos congregari flagitauit. Non pauca interim piè effatus, viæ pertæsus, ad patriam aspirauit. Quæritus an suorum in regno Dei memoriam conseruaturus esset, facturum se spondit, vicissim suffragia Diuorum exposcens. Ita breuissimo interuallo spiritum Deo, vt speramus, piè reddidit, cui se eadem die repetita pro more Societatis votorum formula, deuouerat.

Id quod subiungam, & genere & personæ dignitate, est ad memoriam illustrius. Illustrissimus Antistes, quinta sanctioris hebdomadæ feria, pauperibus, quot commodè venire poterant, in suam aulam congregatis; omnes obsoniis, & pecunia donatos dimittit, selectis è promiscua turba pueræ ætatis 12. quos eodè loco ad mensam instructiorem, & lautiorè adhibuit. Ipse aquam abluendis manib⁹ præbere, ipse fercula, calices ministrare, cæ-

teraque propria mensæ ministeria obire, duobus è nostris duntaxat tam pij operis adiutoribus: abeuntibus denique omnem penè mensæ supellectilem attribuit: nec etiam prior ipse refici, quàm pauperes refecisset, voluit. Postridie templa vrbs, & hospitalia obiuit. Quinquaginta seminudos subuculis conuestiuit.

Excursum est præterea, ad duodecim vicina loca in Paschate, ad pauciora in festis Natalitijs, occasione Iubilei, nec sine fructu. Est in finibus Silesiæ ciuitas Regia Miedirecum, hæreticis referta, in ea excolenda nostri non modicum laborem posuere, magna incolarum consolatione & fructu. Lustrata huic propinqua alia loca, quorum incolæ nō multum Ethnici religiosiores: tanta inibi rerum coelestium ignoratio. Pagus circiter sexaginta homines complexus, ad fidem Catholicam rediit. Iudæa puella de fonte baptismatis suscepta. Centum alij præterea, variis in locis Ecclesiæ restituti. Ex horum numero ciuis primarii filia, nec quicquam suis repugnantibus, constans in sententia permanet. In alium ex simili causa crudeles extitere parentes, vt filio debita negarent alimenta. Dissimilis alteri in hæresi pertinacia præsentis supplicio diuinit⁹ vindicata. Is carnes hæretica licentia, & ingluuie, auidius vorans, Catholicis præsentibus maciem esurialium dierum tanq̄ superstitionisam petulâter obiiiciebat. Sed ecce dùm ipso die piscatu quâdam quaerit, repente miser aquis haustus est, non sine præfagio subiti interitus. Nam & ipse aquas petens, per obuiam puellam amicos vltimum valere iusserat, & lacum ingresso quidam alius à longè prospectans;

spectans; canem atra specie insultare ringentem
 absque latratu vidit, qui derepente ex oculis sub-
 latus est. Verum tam repentina mors maximè hor-
 ribilis reddita cadauere inuento, adeò perplexè re-
 tibus inuolutos habente pedes, vt sine cultro extri-
 care nequuerint. In Catholicis non minore cum v-
 tilitate laboratum. Plurimi rescissi contractus frau-
 dulenti, machinationes clandestinæ impeditæ, mu-
 lieres è flagitiorum cœno extractæ, & loco hone-
 stiore collocatæ, odia in ueterata extincta. Duo i-
 mitatione dignissima condonatæ iniuriæ suppe-
 tunt exempla. Iuerat, exequias cuiusdam nobilis
 concione cohonestaturus Sacerdos noster: vbi in-
 ter cœnam, ex veteris odij refractione ventum ad
 arma, medius inter strictos enses se inseruit, & hac
 vice tumultum composuit. Iterum vix sopita e-
 rumpit flamma, multis faucibus relictis, capita factio-
 sæ multitudinis in sequentem diem duellum sibi
 indixerunt. Recognita Pater, summo mane dissi-
 dentes partes adit, sine armis manu stipulata in tē-
 plum congregat. Sacrum inibi, & verba de concor-
 dia mutua facit, & subito Patris triumvè arbitro-
 rum sententia stare decreuerunt. Libellus infamis
 maximum facesiuit negotium, nam prouocatus,
 vel nè timidus vel ignau⁹ haberetur, ferro decerne-
 re, sti mulantibus fais, vel vt alter quas calumnias
 chartę mandauerat, publicè reuocaret, volebat om-
 ninò: tùm Pater; per amorem te huius quem in al-
 tari adoras, rogo, mihi trade schedam, & inimico
 iniuriam condona. Ille verò; viciisti, inquit, me Pater,
 lacrymisq; perfusus; accipe, ait, schedam, & quod
 lubet facito, permouit tam generosus animus ad-

uersarium, vterque in amplexus ruit. Summa admiratione, & gratulatione omnium stabilita amicitia. Alius item nobilis, contra eum qui se offenderat ita animatus, vt religioni sibi duceret reo impunito offensam remittere. Ægrè tandem à Sacerdote persuasus, pœnam capitis inuasori iure decretam donauit.

Quod ad rem familiarem attinet, collectas ex agris fruges, insoliti murium greges pessum dederunt, non minimo fortunarum nostrarum incommodo. Verum piorum largitas eas augere non cessat. Ex his de præcipua ciuitatis familia, eximia religionis, & multis nominibus de nobis merita vidua Collegio tria millia florenorum legauit. Post diuturnum morbum, in templo nostro sepulta, cui non multò ante obitum argenteam Crucifixi imaginem cum veste sacra donauerat, ducentis octoginta florenis æstimanda. Aliunde verò deriuata in Collegium eleemosyna, si pecuniam supputes, parum abfuit à mille florenis, si res alterius generis æstimes, abundè excessit. Ex largitionibus præterea ædes ruri excitatæ certum nostrorum sub tempus pestis perfugium.

COLLEGIUM CALIS- fiense.

AD fidem conuersi sunt quadraginta tres. Vnus erat senio confectus, & morbo lethali prostratus: moribundo nostri nil tale cogitanti superuenerunt, & quantum angustiaë temporis patiebantur, saniora spectare consilia docuerunt; & perpulerunt.

Virgo

Virgo honesta, in castitatis proposito confirmata; duæ monasteriis se inclusere; reperta est quæ illibatam pudicitiam virginalem, à marito volente tuebatur, ab annis octodecim. Alii coniuges à decennio continentia se dedidere. Commentationibus nostris exculti duo Sacerdotes, vnus oppidalicuius P arochus, alter Clericus. Sublatæ superstitiones, rescissi contractus iniqui, aut periculosi: alii impediti, tres ab vsuris absterriti. Malè acquisitæ pecuniæ aliarum uè rerum restitutiones factæ à diuersis, ad duo millia sexaginta florenorum summâ perfecerunt. Eleemosynarum in pauperes expensarum, ad 260. præter alia in alio genere.

Puella sex annos ferè nata ita erat, vt nihil spei esset humanæ de salute ipsius: accesserat & morbus comitialis, qui subinde misellam grauitèr quateret. Accirus quis è sociis suadet rem Deo commendent, & si quidem conualescat filia, parentes in templo Societatis, ab homine itidem Societatis curent litari sacrum in gratiarum actionem, Addant & imploratum B. Ignatij. Recepere illi: atque vt pii sunt, piè concepere promissionem. Noster apponit misellæ pectori imaginem Sanctissimi Patris, fauit votis Deus, ilicò desit collidi infirma, & deinde breuè ea per sanata, parentes damnati promissi illud exoluerunt. Ista filia Deus. Parentibus haud scio an maiora præstiterit. Hi enim ciues non tenues, pertæsi blanditiarum æui huius, totos se pietati dedere, ac etiam si quomodo consequi liceat, vterque sacram in familiam, illa fœminarum, hic Societatis nostræ ascribi: nisi quod moram facit hæc filia, & alter orbis voluntate iis factus filius.

Sed hic quoque obex facile auferetur, si Deus ratam esse velit ipforum consilium. Extremum atroxam, quod tota ciuitate illustre extitit. Domus aduersa Collegio nostro, infesta haberi coepit, fragoribus inauditis, iactu saxorum densissimo, & alijs id genus, seu ad terrorem, seu ad dolorem. Vespere adfuit, omnes exanimari propè oportuit, concutiebat vniuersam domum saxis, lignis, caeterisque missilibus ingredientibus, confidentes, procumbentes appetebat, disiciebat, comminuebat: sed quis, nemo videre poterat. Quies a què inquieta sequebatur. Dies aliquot hæc tulere: tandem pertæsi, cum finis nullus fit, deserere domum statuunt; sed prudentior aliquis admonuit, nequaquam id faciendum esse, nè ita infœlici hero non recuperanda manciparetur: aliud inquirendum esse remedium. Ita aduocant nostros. Illi adeuntes frustra nequam spiritu sæuiente (nam nihil vsquam conspici potuit, cum tamen immensæ moles iactarentur) precationibus & execrationibus sacris, importunum hospitem reprimere, atque abigere. Domesticos deinde ad expiandam conscientiam adhortantur, docent precationes vsurpare animosè, contemptis hostis terculis: hæc si facerent & contemnerent, sæuientem ocysimè fugiturum. Fecere ita, addidere eleemosynas, procurauere sacra sacrificia, consecutæ indutiæ, sed non diuturnæ: fors causa iterata erat. Certè enim veneficis res attribuebatur haud improbabiliter. Octauo rursus die, repetita prodigiosa vexatio, tam domesticorum, quàm vicinorum, quàm etiam aliorum, qui curiosè indagarent, quid esset istuc monstri; vel duellum cum spiritu ex
pete-

peterent. Nam erat non nemo tam stolidus, an improbus? Atrocior videbatur priore, percussi vix respirare poterant, aut penè collabebantur, aut concussa caro grauius intumescerebat, taceo quippe alia, facibus vltro irruentibus impeditos pulueribus, ora impleta decumbentiū, confracta vasa, ianuas & similia. Pepercit tamen religiosis personis: cū enim nostros sapius eo deinde redire oporteret, nihil mali vnquam passi sunt. Ibant pleni fiducia in Deum, & inter volantia saxa, persequebantur infœlicem genium, nec orationibus prius faciebant finem, genibus ibi positis, quam ipsi vellent. Hæc ipsa exigebant à domesticis iure, vt postea patuit. Victi enim videbantur, qui timuissent. Nostri cōmendata domo in tutelam B. Ignatii, & inclusis in trabibus domus reliquijs B. Kostkæ, factoque sacro piaculari, bono animo iussere esse omnes, nec defuit Deus, quietata est omninò domus, nec quicquam exinde auditum.

Duo hoc anno funera in templo nostro celebrata; alterum familiare, alterum alienum. Prius Patris Ioannis Vuchalij Leopoliensis, publico auctoramento, vt mos est ornatum. In Societatem Romæ admittus, anno millesimo quingentesimo septuagesimo primo. Inde rediens Pultouia, ac Posnania, partim externos Rhetoricam docuit, partim nostros annis tredecim, estque habitus inter præcipuos æui suo oratores, à magnis etiam viris. Socijs nostris Leopoli sex annis, Calissii nouem fermè præfuit: quarum posterior illi difficillima moderatio, ob ea, quæ in fundando hoc Collegio exorbere necesse fuit: necesse inquam, non solum

quod primordia rerum omnium magnarum eiusmodi sint: sed quod ita hic excepti fuerimus, tantum non ab omnibus, ac qui in apes irruisset, secundum prouerbium. Nos ciuitas oderat, vexabat nobilitas, omnes obtrectabant, diripiebant omnes: & cum nos non possēt, nostros agricolas malè multabant; ipsos & nostra diripiebant, coronidis loco his omnibus addentes calumnias impudentissimas, quibus oneratos nos in ius vocabant. Hæc omnia bonus Pater sua prudentia & patientia, aut mitigare debuit, quæ planè aliter curari non poterant, aut acrioribus auertere medicamentis. Nos ergo laborum eius fructu perfruimur, pro quibus ille tantoperè laborauit. Viris magnis & Senatoribus perquam carus & Venerabilis. Passim ad illum consilii causa conueniebant. Ex eius consilio Reue^{mus} Posnaniensis Episcop⁹ ad tantam Prouinciam moderandam se comparare, ac post etiam secum retinere voluit, eiq; mirè obsequens fuit optimus Princeps. Quanti verò sanus fieret apud illum, patuit in morbo. Nam cum ibi agit repentè paralyti affectus, vt dimidius præmortuus videretur, nemine aduertente è sella decidit. Quod vt ad aures Episcopi accidit, enim verò ægerrimo animo fuit, atque summa cura dimisit cōtinuè famulos quadrigis in partes varias, qui vndiq; Lithurgos, medicos, medicamenta, curarent, auditum & illud ab ipso, non parciturum se impensæ, si tantum vir ille iuuari possit; sed illud argumentum pietatis haud scio, an maius Antistitis optimi Deus immortalis esse voluit. Sanari ille non potuit, vel ob medicorum tarditatem, vel ob ætatem continuis debilitatam labori-

boribus. Nostri Patres iuerunt illuc, vt infirmum asportarent domum: at Princeps piissimus grauissimè eos obtestatus est, nè tantam sibi occasionem bene merendi de eo homine eriperent, cui multa multis deberet nominibus, velle se tamdiù apud se eum habere, quoad vel sanus consurgat, vt optaret, vel, si Deo ita visum, exanimis efferatur. Ad hanc affectionè cum accessisset aliæ, extinxerunt hominem magnis admirandæ patientiæ meritis cumulatam, anno ætatis eius sexagesimo primo. Cadaver translatum in templum nostrum Calisiense, Episcopus in pater num illud sepulchrum inferre voluerat, sed nostri impetrarunt, nè in hoc modestiæ Societatis vim afferret. Vir pius, modestus, æqui animi, in tolerandis iniuriis tam facilis fuit, vt singulariter eos diligeret, à quibus læsus fuisset aliquando, & erat instar prouerbii, qui vellet Patrem illum sibi maximè deuincire, iniuria ipsum aliqua prouocaret. Suauissimum quendam tenuit modum agendi cum sociis, quos virorum spiritualium Præfectus diù satis dirigebat. Orationis donum à Deo habuisse videtur, nam facillimè, cum se tantum ad hoc dedisset, & ipse orabat, cui quidem plures horas dabat in die, & cæteros instruebat fructuosè. Restaurationem votorum Societatis nostræ vitiorum sepulturam appellabat, idè nec ante eiusmodi instaurationem, commissa errata exagitari post eam sinebat à quoquam in colloquiis. In Paralyti, sacrosanctam Eucharistiam creberrimè dare sibi postulauit, vel tùm ostendens, quàm teneretur studio videndi Denm, quod etiam in valente adhuc obseruatum est.

Itaque

Iraque in librorum spiritualium lectione assiduis erat, prophanos tantum fastidiens, ut in perpetuum sibi illis interdixerit, nisi aliter maioribus aliquando videretur. A Fundatore Archiepiscopo, in Synodum Diocesanam vocatus, fidelem nauavit operam, tum in aliis Ecclesie negotiis, tum in seminario Clericorum stabiliendo. Hæc ideo scribere visum, ut tam bene meriti viri de Societate nostra viuat nomen, & autoritas lucem posteris allatura. Alterum funus Prid. Cal. Martii fuit Saræ Talefcio ciuis Calisiensis, in sepulchro pridem pro ipsa extructo, annuete R.P.N. in templo Collegii huius. Virgo ista religiosa, & benignitate in Collegium si cætera spectes, non donorum magnitudinem, maximos inter iure numeranda. Adhuc in potestate matris degens, virginalis continentie propositum suscepit, & multum perpeffa peruicit. Tum quoq; simul in Collegium cepit esse liberalis. In templi visum sacras vestes, altaribus, calices, pyxides afferuando diuino corpori, thecas pro reliquiis beatorum nostrorum exponendis, Missalia, & id genus alia comparauit. Pro studiosis pauperibus domum emit, & hortum parabat; pluraque alia, tum his, tum templi, ni mors inopinata præuenisset. Quæ omnia non contemnenda, si spectes, non ex patrimonio opulento, sed ex eo quod fermè industria sua, & labore manuum suarum consequebatur, perfecta esse. Hæc igitur eo anno ex hac statione decedens, ad aliam meliorem commigrauit, tam præclare de nostra Societate merita, quam suorum bonorum hæredem, sicut in vita, sic post mortem habere voluit.

A tem-

A templo domum redeamus. Res familiaris non exiguum detrimentum hoc anno passa; ad mille florenos ferè deperière, variis ex causis: sed Deus compensauit cum fœnore iacturam accessione prædii vnus, quod millibus quatuor florenorum æstimatur. Donauit verò illud, vir nobilis Iacobus Paprocues. Hic antea homo militaris, in castris adhuc nostris cœpit affici; & exinde quoties eos nancisci potuit, illis sua consilia, atque negotia exponere, & arbitrio submittere non destitit. Ita ætate procedente crescebat hic ipse nostrum amor, donec p̄functus militia Moscouitica (illò .n. stipendia meruit) redit in patriam; & ex præmiis laborum suorum, atque virtutis, relicto patrimonio suis, hunc agrum in quo erat honestè, sibi comparauit: vno millari abest Calisio. Ergo diebus festis venire ad nos concionum causa, obire sacra mysteria frequentius, liberalis esse in pauperes, & religiosos, vt ipsi quoque desiderium religiosæ paupertatis obortum. Nec coniunx abnuit, comes illi, & societas pietatis, vt iam non aliter audiant quàm Iesuitæ, sed nihil eò commouentur. Illud inter se constituerunt, vt bona sua Collegio Societatis addicerent, numerata filiolaræ dote, ex sperata pecunia: & orabamur, vt acceptaremus. Dilatum est negotium menses tot atque annos. Nunc denique cum & ille virgere non desit, & res matura esse visa est, acceptauim⁹, vsu fructu illis relicto, quoad viuat maritus, tanto gaudio abdicante se, vt in cœlum oculos ac manus vir pius tolleret, gratias agens Deo, quod eum tandem voti fecisset aliquando compotem. Gratulari se sibi, quod labores suos, & sanguinis bello effusi

pre-

pretium, iis consecrare licuisset, qui sapius Deo consecrassent. Benedictus Deus noster qui tantam pietatem inspirat hominibus. Societatis charitas, respondet iis officiis, quibus fas, & quibus amici insignes ornantur apud nos. Itaque ille, à R^{do} P.N. in numerum insignium benefactorum, atque amicorum annumeratus, sepultura illi atq; coniugi in templo nostro concessa. Infirmo nuper ita ministravimus, vt & ipse admiraretur & coniunx. Sed hæc mortalia sunt, pietas ipsorum meretur immortale præmium.

COLLEGIVM LVB-
linente.

Hæresim eiurarunt nonnulli, inter quos femina illustri nata loco, quæ se ad diuinæ gratiæ, & veræ fidei vberiores fatus accipiendos, per inediam certis diebus voto firmatam non paruo antè tempore, disposuerat. Schismati Græco addicti, ad Ecclesiam aliquot reuenerunt. Armenii, qui è Perfide huc mercatus causa comearant, damnato Eutychete, per abstinentiam etiam ab usu piscium, toto Quadragintadiali tempore, ad Sacramentum Eucharistiæ dignè percipiendum se compararunt, præmissa per interpretem expiatione peccatorum. Magno etiam Catholicis solatio fuit, cum nostro in templo solenni apparatu Metropolita Kyouiensis, ritu Græco sermone Sclauonico, sacram Liturgiam celebravit; quo tempore noster Ecclesiastes, de principatu Ecclesiæ Romanæ, Græcæq; cum ea coniunctione verba fecit, in magna nobilitatis frequentia, & cum eximia omnium approbatione.

batione. Mulier ad Anabaptistas inclinans, à nescio quo omnem oculorum aciem effugiente, colapho egregiè impacto, pedem est referre docta. Asceticis B. P. N. commentationibus nonnulli, tum Clerici, tum Laici, sunt eruditi. Fidei rudimenta quatuor locis ad ipsam urbem diebus festis docentur: extra quoque duabus in Parochiis eadem sunt explicata. Tres quatuorvè alii, missi in diuersa loca, Deo & incolis operam suam probarunt. His appono singularis humanæ nequitiae, & eximiae bonitatis diuinæ exemplum, multis iam post veterem Theophilum, factum commune. Deuenerat quidam opemali daemónis, cui se conceptis scripto verbis addixerat, à tenui re familiari, ad opes inuidendas. Huius foelicitatem miratus alter, imitari statuit nequitiam. Iubetur syngrapham deuotionis sanguine proprio exarare. Summa initi pacti capita hæc ferme erant. Si mihi trecenta aureorum nummum millia annumeraris, si per annos sedecim vitam & libertatem prorogaris: si nè quid incommodi dicto annorum spatio, ferro ignivè patiar, caueris; tum tu, & animi & corporis mei, ex aße hæres esto. Iam propius erat nihil, quam vt feralis stipulatio acceptis nummis per Apocham cacadaemóni firmaretur. Verum placuit Deo labentis ad interitum animo opem ferre. Dùm bis tervè, variis erroribus incussis, ad nefariam trapezitam accedentem, ab impio conatu retraxit. Vidit illam ipsam execrandam patetionem, scelerato conscriptam eruore, Sacerdotis: q præsentem hominis saluti attulit medicinam.

Mouit Deus nonnullorum animos, qui & liberalitate, & propenso officio, res Collegij mirificè adiuuerunt.

Nam

Nam imprimis ampla area, Scholis extruendis accessit, aliquot ædibus ternum millium, & ducentorum florenorum summa coemptis. Rem hanc per se gratam, duo faciunt gratiores. Alterum est quod templum nostrum non modò à sordibus, sed etiam à conflagrationis periculo liberauerimus, alterum, quod rem simus consecuti, iam ante annos nouem, magnis cum molestiis obnitentibus ciuibus, nequicquam tentatam. Hoc enim de muni anno, Serenissimi Regis mandato, viri aliquot primarii, ex æquo & bono æstimationi horum ædificiorum præpositi, rem ad foelicem exitum deduxerunt. Maximè verò hoc in negotio, operam suam nobis strenuè nauauit is, qui hoc anno generalibus Regni iudiciis præfuit, Societatis nostræ amantissimus. Per illustres D. Stanislaus Stadnicki Castellanus Præmisliensis, qui etiam sub idem tempus calice argenteo rem sacram, & non exigua elemosyna sapius dum hîc maneret, submissa, auxit. Duæ præterea illustres matronæ, vesti sacræ comparandæ subsidio fuerunt. Harum altera ducentos, centum altera florenos dedit. Principem in liberalitate, & Soc^{tis} obseruantia locum sibi vendicat Illma D. Barbara à Tarnow, Clarissimi quondam Zamoscii thori consors, quæ quod annis superioribus se facturam receperat, vt ære alieno contracto aliquot florenorum millium, liberaret Collegium, eadem etiam hoc anno pecuniæ partem, ad ea dissoluenda debita, Collegio liberalissimè obtulit, curam sibi reliquæ summæ dissoluendæ reseruans: Vir nobilis, calicem, & guttorum par, ex argento itemque tam aræ quam Sacerdotis ornatum è pretiosa

tiosa Attrelica veste comparauit. Quidam è ciuibus ducentis florenis rem domesticam iuuit. Adhæc suggestus eleganti artificio, vermiculato opere, templi ornamento accessit, facellumque sumptu Illustrissimæ coniugis Ducis Slucensis, apud nos olim humati, inducto tectorio, & cum amplis luminibus, Cruceque inaurata, tholo erecto, hoc anno est perfectum. Denique deiectis ligneis mananis, ambulatorius xystus, opere fornicato adiectus templo, commodiorem transitum à Collegio ad sacrarium præbet; & parietem ipsius ædis sacræ, qui vitium facere videbatur, egregiè fulsit. Agmen claudet id quod exeunte hoc anno factum est in oppido Collegii Iurisdictioni subiecto, cum isthic sub tempus Iubilei, duo è nostris Sacerdotes operam nauandis oppidanis darent: puer quispiam rusticanus suafu duarum muliercularum, accessit in turba, nulla præmissa peccatorum expiatione ad Eucharistiæ sumptionem. Accipit Venerandam Hostiam, eandemque ex ore eiicit, deprehenditur à circumstantibus, comprehenditur, excutitur, reddit, quod sacrilegam in manum abdiderat, foeminam authorem facti prodit, atque vna cum illa Magistratus sententia pœnas dat.

COLLEGIVM IAROS-
lauiense.

ANnus hic spirituali messe paulò quàm antè cumulator, vacillantes in fide confirmati duo, Græcorum Schismati vndecim renunciauerunt. Quatuor hæresis discussa nocte lucem

Xx

verita-

veritatis aspexere. Fœminæ impeditam & oppres-
 sam mentem conscientia, nequam spiritus ter-
 ritabat; ea nostrorum opera in spem salutis ere-
 cta, bene in Domino sperare cœpit. Vir autem qui-
 dam tenebricosis conturbatæ conscientiæ pedicis,
 totos quinquaginta annos illaqueatus, ob enormes
 cœlatas in iuuentute noxas, ipse scelerum suorum
 de seipso supplicium sumere constituerat, nisi in-
 credibili Dei clementia, ac prudenti confessarii per-
 contatione, tandem iisdem exolutus, liber domum
 rediisset. Alter septuaginta propè annos inquietæ
 conscientiæ anxietates, tolerare amplius non va-
 luit, ad nostrum appellavit, & post diuturnos ani-
 mi turbulenti fluctus, defixa pœnitentiæ anchora,
 se tutò collocatum lætatur; idem etiam vxori le-
 gitimæ superstiti alteram, atque alteram superin-
 duxerat, in diuersis locis duabus relictis, cum tertia
 propter terriculamenta nocturnorum spectrorum,
 se tutò habitare non posse contestatus, illicò ad pri-
 mam rebus iuxta directionem confessarii compo-
 sitis, se rediturum octogenarius pollicetur. Nobilis
 quidam, sed solutioris vitæ Adolescens, venefica-
 rum præstigiis infasciatus, fœdo virginis amore
 captus, eò insaniam deuenerat, vt omni cibo ac som-
 no neglecto, seriis occupationibus ex clusis, ipsam
 etiam domum quam incoleret, fastidiret: vix purri-
 sanie fœdum apostema spirituali medico detexit,
 lethifero vlceri cœleste pharmacum inuenit. Mul-
 torum prauis, & inueteratis odiis dissidentium, re-
 stituti in cōcordiam animi. Quidam infesto animo
 incumbere in perniciem alterius, cum eo agebat
 strenuè

strenuè Pater, vt odium deponeret, verùm indies ingrauescebat inimicitiarum acerbitas; tandem cum dimoueri non potuit, Pater facilem illi mentem pollicetur, si flexis genibus expiaret peccata confessione; ille quidem hoc se facturum edicit, sed offensam animo neutiquam remissurum; tùm ita furens procubuit in genua; mirum dictu, necdùm noxarum seriem retexere inchoarat, cum subito irarum flamma illa quæ tam latè diffusa exarserat, extincta, & in fomite præfocata concidit, effectumque vt ille non tam vindictæ, quàm humanitatis memor offensam remitteret omninò. Matrimonii leges violatæ multis illicitis nuptiis, nouo Sacramento recognitæ. Quindecim annis quidam mulieri illicitè adhæserat, pœnitentiæ Sacramento expiatus, abdicatis illius perniciosis amoribus, ex qua multam susceperat prolem, eidem licito matrimonii nexu sese deuinxit.

Domus fabrica singulari structura auctior affurrexit: nam & ea quæ ante annos octo validus absumpserat ignis, restaurata sunt, & paries ea parte, qua Domus ciuitati frontem porrigit, in altum erectus ad arcendam flammam, si (quod auertat Deus) à ciuitate orietur, peropportunos. Liberalitas Illustrissimæ Principis filiæ Fundatricis nostræ, non parùm cum ædi sacræ, tùm Scholis nostris, & opis & splendoris attulit: & quidem templo præter tapetes penfiles raræ magnitudinis, quingentis florenis æstimatos, velum quod summo altari obtenderetur centum florenorum pretio, & vestes sacras complures aureo filo intertextas cõparauit:

at in Scholis eiusdem largitio studiosæ iuuentuti adiumentum tulit, cum diligentiorum industriam honorificè præmiis accumulauit, & pauperem Christum, cum septuaginta studiosis egentibus, vestitutu non leuidensi induit.

COLLEGIVM LEOPO-
litanum.

Quartus iam supra vigesimum agitur annus, ex quo in hac vrbe Russiæ primaria Societas nostra residet, Collegio extruendo locum idoneum magno cum desiderio suo, aliorumque ingenti labore quærebat: obstabant varia; maximè verò inanes de Societate, & iuuentute Scholarum nostrarum suspiciones; & timores. Variæ quæsitæ viæ; multa tentata per primarios Regni Proceres, nihil confectum est, grauisimè reclamante Magistratu, & huius tractus amplissimi nobilitate primaria: quæ partim pro ære Iudaico, partim pro suo Schismate, quo ferè infecta tota Russiæ est, tuendo viriliter decertabat. Vltimò tandem totum negotium, ad Illustrissimum Dominum Stanislauum Zothieuium Kyouiensem Palatinum, & Campiductorem deuolutum est; nobilissima Matrona, magni Cancellarii olim coniunx, iam vidua, pro suo in Societatem amore, studiosissimè coniugi D. Campiductoris erectionem huius Collegii commendauit, & vt apud maritum, pro re tam vtili Ecclesiæ Dei supplex ageret, obnixè expetiit. Quam rem mulier præstantissima ita cordi accepit, vt redeunti marito ex castris & ab hostibus Serenis-

renissimi cum triumpho ad Regem properanti, ad pedes prociderit, Societatis Leopoli commendans negotium impense. Facile tam humili petitione Dux eò adductus est, vt coram spectante multitudine, Deo & coniugi promiserit, se hanc causam apud Regem promoturum. Quapropter superiorem Domus nostræ ad se accersit, & ad Regem expedit, sibi vt autoritate sua regia liceret erectionem Collegii Leopolitani, à tot annis tentatam, perficere, & omnibus litib⁹ finem imponere. Craouiæ dum coram Ser^{mo} præsentem etiam Serenissimam Reginam, à nostro Patre de toto negotio disceptatur; Regina infirma licet tunc æmulari volens tam piæ Matronæ Zelum, tam diu institit, donec Serenissimus se fore facilem Societati promiserit. Itaque Illustrissimo D. Campiductori ad hoc negotium, nomine Regis transigendum deputati, atque adiuncti sunt tres alii, è nobilitate terræ Leopoliensis viri primarii, qui diligenter dispicerent, vt citra ciuitatis detrimentum, & priuatorum vllam iniuriam, Collegio Societatis locus in fundis Regiis opportunus designaretur.

Quod tandem Mense Augusto & Septembri, feliciter perfectum est, Regio namq; per Dominum Zothieuium obtento decreto, Domus nobis tradita pro Scholis sub initium Octob. aperiendis accommodata est. Iuuerunt insigniter nostram tenuitatē in tanta celeritate duæ nobilissimæ Matronæ supra nominatæ. Altera enim pro accommodanda Domo, & ære alieno soluendo, duo milia contulit: altera suppellectili domesticæ attendens, præter lineum apparatus, pro vestibus Fra-

trum vndecim stamina panni optimi cœmi curavit. Sub initium Octobris, sacrum de Spiritu Sancto, ipse Illustrissimus Archiepiscopus in sua Cathedrali Ecclesia solenniter celebrauit. Ad Collegium deinde venit, vbi ab vno ex nostris oratione grauitatis plena acceptus; ita illa permotus, vt non absque lacrymis, nostris se parentem & defenso-rem futurum perpetuis temporibus, receperit. Aderat & Palatinus Podoliæ, cum primariis nobilibus Societatis amicis, & ciuitatis consulibus prandio; qui omnes, postquam à mensa surrexerunt Patris Humaniorum literarum oratione; qua, quid vrbis Leopoltianæ celebritati Societatis Scholis institutis accederet, demonstrabatur. Quæ quantum placuisset, applausu, & communi approbatione omnes quot aderant docuerunt. Lectiones casuum conscientiæ, à duobus Professoribus, & à tertio controuersia legi cœptæ: tres itidem Humaniorum litterarum Scholæ, in quibus intra hos tres Menses, supra ducentos scholares numerantur, apertæ sunt. Atque ita hoc modo, totum hoc tam intricatum Societatis negotium scilicet hoc anno finitum est.

Nunc pauca percurram, quæ hoc anno Deus per nostros operatus est. Aucta est fundatio duobus pagis, quindecim millibus florenorum emptis, & tertio triginta ferè millibus æstimato, quæ magnificus Dominus Stanislaus Stadnicki Castellanus Præmisliensis, primarius huius Collegii Fundator, in perpetuum donauit Societati.

tati. Inter duas primarias totius Ruffiæ familias, fufpicionibus, ad graues inimicitias vergentes, induftria noftrorum fublata, & ad mutuam ipfi Senatores colloquium cum numerofo milite vtrinq; adducti, fufpitionibus de pofitis, amicitiam mutuam colere cæperunt. Romanæ Ecclefiæ reconciliata Ruthenæ feptem, quarum vna voto facto redeundi ad gremium Ecclefiæ, vifum quo antea caruit, recepit.

Confefiones generales audita quam plurimæ, magis intricata quadraginta. Multi per plures annos, fine Deo ac vfu Sacramentorum viuentes, fub tempus Iubilei per pœnitentiæ Sacramentum adiuti, & ad meliorem frugem reuocati. Virginibus quoque in clauftro Deo dicatis, non nihil operæ impenfum.

Quidam 7. annis non confeflus, dùm in annos fui animi expiationem differt, repentino eoq; graui correptus media nocte morbo, votum facit confefionis: nec voto fuo defuit Deus, fi quidem & in craftinum vi morbi remittente referuatus eft, & prima luce, grauiſſima, qua feptennio premebatur, peccatorum mole, non fine magna animi fui voluptate, fuorumque gratulatione leuatus eft. Militi cuidam homini rapinis & cædibus affueto, aures data confitenti, ad omnia, quæ confefarius illum facere vellet, parato. Iam quantum reculae impius paterentur, per vim miseris hominibus erepta reſtituere, iam fi per tenuitatem liceret fuam, in corpore, fi ita Sacerdoti videretur, puniri volebat,

Xx 4

vt vel

vt vel proprii corporis dolore, animi quàm periculum redimeret, quàm molestias abstergeret. Carceres & Nosocomia visitata: adiuti consiliis salutaribus multi: dissidentes odiis inueteratis sublatis, reconciliati multi. Hæc Domi, foris non desunt similia.

In Missione suscepta Zolkroæ, doctrina Christiana per totum Quadragesimæ tempus ter in hebdomada tanto fructu tradita est, vt non pueri solum, sed adulti etiam sexus vtriusque ciues, diebus festis frequentes adessent. Factæ & aliæ ad exercitum Regis contra Schytas Missiones, dum ii valido & numeroso exercitu comparato fines Regni, Turcæ iussu, inuadere cuperent. Zokiewio cum suo milite aduigilante, nè quàm barbaris in Christianos sæuendi daretur occasio. Milite, Ducis iussu cohortatione frequenti additus animus; ita nimirum, vt contra centum barbarorum millia, duodecies tantum mille continens Zokiewii exercitus, auidè in aciem progredi desideraret; contra Barbarus cederetur piter. Quod Dux belli Zokiewi⁹ Deo, & nostris sua induitria militi ad pietatem faciliè Ducibus & Authoribus, ascribebat. Ibi sacra Missarum officia, in campis castrisque decantata, cantu Gregoriano, illum multis militibus callentibus. Confitentibus aures datæ pro festis quotidie aliquibus, festis verò & Dominicis diebus, multis sæpè.

RESIDENTIA GEDANENSIS.

Gedanensis Residentia solito angustior messis fuit hoc anno, ob Calvinistarum, penes quos ferè hic summa rerum est, accuratam nocendi vigilantiam. Præterquam enim à templo nos Brigitano remouerunt, & exercitiis publicis: etiam vehementer solliciti sunt, qua ratione nos hominib⁹ exosos reddant; q̄ res ad abalienandum animos est efficax. Nihilomin⁹ laboratur à nobis in cōfirmandis Catholicis, qui tantum abest, vt à doctrina semel suscepta resiliant, vi etiam feruentiores, hoc motuum Polonicorum tempore, quàm antea in officio Christiano peragendo extiterint. Adiecti quoque Ecclesiæ viginti circiter. Cæterum fiunt excursions ad circumiacentes Parochias, ac monasteria, quæ partim per exercitia spiritualia, & cōciones, partim per sacras confessiones, magnum spiritualem fructum perceperunt ex nostrorum labore. Libelli inter protestantes distributi Catholici non sine magno fructu.

COLLEGIVM TORVENSE.

TAnquam Lerna omnium malorum pullulans, in hac vrbe hæresis, modis omnibus nostrorum impedit conatus, nè dùm caput illi amputetur, fibræ etiam omnium errorum euellantur. Vnde hoc vi, hoc armis, contendit, nostris vt

omnis aditus ad eos Christo, & Ecclesiæ reducendos, præcludatur. Cæterum, quantò maior furor illorum in nos concitatur, tantò tùm Catholicorum Polonorum, qui in hac vrbe sunt permulti; tùm nobilitatis item vicinæ Polonæ Zelus in rebus nostris promouendis, exurgit feruentior; rumpuntur illi, templum dùm festis diebus, populo referunt, in præcipua vrbis parte situm, & sibi ante ereptum, conspiciunt: illi interim tanquam mures in antris, in sua vrbe licet, latere coguntur. Habentur porrò à nostris hoc in loco singulis diebus Dominicis ac Festis, ternæ conciones, binæ matutinae, Germanica videlicet vna, Polonica altera, tertia pomeridiana Polonica. Ex quibus non spernendus fructus consequitur. Ab hæresi absoluti vnusde viginti. Vacillantes in fide non pauci confirmati, ac in primis aliquot nobiles Adolescentes, qui à parentibus hæreticis ad Scholas Torunenses hæreticas idèò missi erant, vt corrumperentur: interim tamen diuina eos protegente clementia, res aliter euenit. Nam opera vnus è nostris clanculum itendidem euocati, cùm varias, quas à suis Ludimagistris habebant, contra fidem Catholicam obiectiones propositas, nullo negotio solutas aduerterent, consiliis conuenientibus, & libellis hæresi confutandæ idoneis instructi, ad Scholas nostras sunt directi.

Præclarum vnus è talium numero subitiam exemplum. Subinde is ex hæretico Gymnasio veniens, nostrum vt audiret concionantem de rebus fidei, manus dedit veritati, ita tamen

men, congregari ut cum nostris (eò quòd nomen ipsius Iesuitæ omnibus illis admodum inuisum, nedùm conuersatio) non auderet. Conceptum non valens animi affectum erga nos suppressere, erumpebat aliquando, nostram propugnans innocentiam, cum in concertationibus Scholasticis, tum publicis, tum priuatis, nostram famam hæretici Professores lacerarent. Apertè demum Religionem Catholicam, Calvinianæ & Lutheranæ sectæ præferre aggressus, Societatis doctrinam, modumque docendi collaudans. Res ea ad Rectorem Academicæ primùm delata, & ad Professores, tum ad ciuitatis Governatorem, Burgrabium vocatum, occasionem illi dedit, Christum ut publicè profiteri, & Ecclesiam Catholicam non erubesceret. Rectoris iussu ab apparitoribus in publicum carcerem coniectus, non aliam ob causam, quam quod dogmata Iesuitica suis præferret, & ex eorum Lyceo condiscipulos euocaret. Hoc scelus, hoc crimen illi obiectum. Squalorem & famem in carcere per duas hebdomadas perpeffus, tandem sua modestia hæreticam vincens tiro nouus peruicaciam, dimissus, prohibitus nè quam cum nostris haberet conuersationem.

Quare cum modi omnes, nostros adeundi, illi essent præclusi interdium, noctu clam, Domum nostram ventitabat, de fama tantum antè nostris notus; exposuit se nunquam in vita maiorem habuisse consolationem, quam cum esset in obscuro carcere, & quomodo toties examinatus à Ludimagistris & Senatu ciuitatis, an ad aliqua consilia ab

Iesuitis

Iesuitis esset inductus, nobis explicuit; publicè de-
 mum (prohibente licet nostro Sacerdote) ad pedes
 illius supplex venit, conscientiam deposuit, & hæ-
 resim eiuravit, ad Scholas nostras ut voluit est dire-
 ctus. Cùm noster pro concione Societatis propo-
 neret sæpius innocentiam, eam omninò à fraudib'
 esse alienam, mitior esse aliquantum cœpit efferata
 hæreticorum malitia, plures conueniebant eun-
 dem audituri. Cæterum buccinator eorum hoc vi-
 dens, allocutus pro concione suos: crescunt, inquit,
 Papistæ (hoc nomen opprobrii loco dant Catholi-
 cis) nostri autem Evangelici decrescunt, videret
 Senatus, quid inde securum sit. Eodem die pro-
 mulgatum, nè vllus adire auderet templum no-
 strum, pœna etiam graui proposita iis, qui secus fa-
 cerent.

Illustrissimus Antistes D. Laurentius Gem-
 buki, sua non deest nobis propugnatione, & fauo-
 re, cùm ciuitatis Senatus nostros anno superiore vi-
 è domo Parochali eiecisset, Parocho non modò nõ
 impediante, sed annuente etiam, ad quam præce-
 dente loci ordinarii authoritate, & consensu eius-
 dem Parochi, ius nobis fuit concessum: iterum So-
 cietatem, frementibus hæreticis, Catholicis verò
 noua gestientibus lætitia, introduxit Episcopus,
 Parocho tamen perurgente, in eadem aula nobis-
 cum ut viueret, cùm iam aliam haberet æquè am-
 plam, ac commodam, sibi à Societate compara-
 tam. Vnum fuit, quod nostros affligebat admo-
 dum, dùm mulierem ad cibos parandos domi as-
 seruaret, cupiens nos hac ratione Domo illa cede-
 re. Sed ea re cognita Episcopus, aduocato Parocho,
 præ-

præsente P. Prouinciali, & P. superiore, grauissimè rei indignitatem illi exposuit, & vt ad aliam domum commigraret, sua auctoritate effecit. Et sanè etsi nullus alius fructus per nostram Torunensem commorationem colligeretur, præter familiæ Catholicæ, apud hæreticos degentis in fide confirmationem, non paruus animarum prouentus is censeretur. Iam confessiones quotidianæ non desunt, diebus autem sollemnioribus ordinariè multitudini pœnitèrium satisfacere non possumus. Nuper autem cum circa finem anni Iubileum fuisset promulgatum, mirum est, quantus per duas integras hebdomadas, ad pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta fuerit concursus, ex loci etiam remotioribus: & eorum confessiones quæ veniebant, ordinariè, aut erant totius vitæ antea actæ, aut multorum annorum. Trium etiam monasteriorum moniales, loci ordinarii postulatione accedente, in spiritualibus adiutæ sunt. Non desunt etiam nostri infirmis.

Illustrissimus D. Albertus Baranonski Archiepiscopus Gnesnensis, & Regni Primas, hac via ad nouum Archiepiscopatum pergens, ad nos hospitii causa diuertit, posthabitis plurimis magnificis hospitiiis, quæ illi Torunenses præpara uerant: quo tempore Illustrissimus D. Laurentius Gembuki Episcopus noster fuit nobiscum, cum illi etiam ipsum Prætorium, in quo Regem excipere solent, pro hospitio offerre vellent Torunenses. Testati sunt prudentissimi Antistites hæreticis, quanti eos facerent, quos illi iure nullo odio prosequuntur. Spes in Domino breui nos Scholas nostras habituros, quibus

quibus etiam ad ipsos Hæreticos facilius nobis aditus patebit.

COLLEGIUM SANDO-
miriense.

VNus è nostris in hac Residentia, seu in Collegio inchoato, Pater Albertus Mroscovius superior Domus, vir trium supra sexaginta annorum, diuturno morbo consumptus, è corporis ergastulo ad vitam beatiorum 2. Februarii emigravit. Vir in regendis aliis summa cum laude charitatis & prudentiæ annos multos versatus. Egerat plures annos in Societate, magna semper opinione probitatis. Numerari potest è primis Sociis, qui exurgente hoc in Regno Societate, aliis doctis viris Academia Cracoviensis Professoribus illis sæculis celeberrimæ, nostrum institutum amplexus, est additus. Romæ ingressus, annis aliquot eò in pœnitentiaria ad D. Petrum transactis, in Lithuaniam missus, primus Collegii Nessuisiensis, apud Illustrissimum loci eius Ducem, Nicolaum Christophorum Radiuilum, promotor industrius, cui à confessionibus annis multis fuit, illi & aliis viris illustribus percharus fuit. Eiusdem utens consilio, Illustrissimus Palatinus Posnaniensis Hieronymus Gostomski, ad fundandum Societati Collegium Sendomiriæ, inductus est: cui ob iudicii maturitatem, ac mores religiosos, magnæ semper fuit admirationi.

In conversatione cum viris Principibus, id servabat, ut eos non tam sibi, quàm Societati potius redde-

redderet beneuolos; ita vt inter illum Ducem Illustrissimum & amplissimum item, de quo diximus Palatinum, Regni Senatorem, perpetua de eo retinendo fuerit concertatio, magna tamen cum satisfactione Societati, & eius existimationi. Finem vitæ, magno patientiæ exemplo diuturno morbo conflictatus, conclusit; in ipso agone illam à Beato Patre nostro in exercitiis relictam precationem inculcari sibi iussit; Anima Christi sanctifica me &c. Funus magna omnium hominum ordinum frequentia celebratum, dicente ad concionem Parocho, ac de laudibus Societatis, præsertim verò mortui Patris, multa disputante.

Illustrissimus Fundator nostri studiosissimus est, templum Auditor concionum perpetuus, frequentat. Diuinis etiam in nostra Domo commentationibus ad Iubileum consequendum se comparauit, & peccatis confessione expiatis, cælesti pane refectus, in nostraque Domo aduocatis nobilioribus viris cibum sumpsit. Munificentiam superiorum annorum, insigni huius anni, quo in communi Regni perturbatione maxima damna acceperat, liberalitate cumulauit. Nam præter duomillia florenorum, quæ quotannis in Collegij ædificationem ab ipso penduntur, rem nostram mille triginta florenis auxit. Collegij potissima pars situ commodissimo, & amœnissimo in Vistulam fluuium, & campos prospectu, ad tectum perducta, crediturque eam primo vere non incommodè habitari posse.

Fru-

Fructus spirituales tùm domi, tùm foris non pe-
 nitèdi reportati. A variis hēreticorū sectis ad Ecce-
 siam quindecim rediēre. Fœmina erat nobili loco
 parentibus hæreticis nata, sed (quod initium fuit
 secundum Deum salutis) viro optimo, & imprimis
 acri, & feruenti Catholico nupta, quam cùm ipsa
 dies, & pii sermones mariti, maximè verò lux veri-
 tatis vt veritatē amplecteretur, induxisset, vocato
 Sacerdote nostro de hæresi eiuranda agere cœpit, i-
 mō nostrum vrgere, vellet in viam errantem re-
 ducere. Mater hæreticam rem vbi subolfecit grauif-
 simè commota, nihil non egit, quò filiaē constanti-
 am loco moueret. Ministros, maximè iis in locis no-
 minis, euocat, beneque contra nostrum compara-
 tos esse iubet; aduolant ii, sed maritus vir acer, sin-
 gulos se frustulatim, si pedem in domum intulif-
 sent, affirmavit concisurum, ita re desperata domos
 suos reuerterunt. Mater furibunda re comperta,
 victam se dolēs, omnia infausta filiaē imprecata tri-
 duum in ea domo, nec somno, nec cibo sumpto per-
 seuerat, omni spe deiecta, nec dicto
 vale, domum se furenti
 similis proripuit.

MISSIO AV-
lica.

QVI ex nostris in aula Regia versantur, nihil à solitis superiorum annorum exercitiis remiserunt, concionibus ordinariis partim Polonicis coram Rege, ac Regni Proceribus, partim Germanicis coram Regina habendis, confessionibus item vnus Regi ea in parte vacat, alter Reginæ, tertius Principi audiendis cum pietatis fructu. Perseuerauere verò etiam æquè atque annis superioribus proximis in pijs libellis, partim ab alijs scriptis magna copia, aliquot millium edendis, ac gratis spiritualis eleemosynæ nomine distribuendis; partim ijsdem pro temporis exigentia conscribendis, & conscribi procurandis. Quo in genere cum noui Samosathenici hæretici, qui Christum ante Mariam extitisse negant, hinc inde viderentur hoc tempore libris aliquot editis virus suum fidentius spargere, data opera est, vt nihil non omnium quæ illi euomuerant, variè refutaretur; cum per alios, tum potissimum per ipsos aulae Patres, disseminatum exinde in omnium locorum, quam hæretici illi obtinent viciniam libellis, quo facilius reprimerentur. Et constitit operæ suus fructus. Publici Regni huius motus, qui duobus proximis annis, cum Regem Regnicolasque omnes tum nostros, ac in primis Aulicos haud leuiter exercitarunt, hoc demum anno compositi fuere, conuocatis in id Cracouiam ad Serenissimum Regem Regni Senatoribus, ac primariis motuum authoribus reconciliatis,

Yy

atque

atque in gratiam receptis. Quandoquidem is, qui omnium Princeps fuerat, misso primum ad superiorem nostrum Nuntio, qui significaret, cupere ipsum domi nostræ nos inuisere, cum abesse illum peregrè ea die intellexisset, nec morari tamen diutius ipse posset, misit paulò post alterum ex suis virum grauem, per quem in posterum omnia sua studia officiaque Societati nostræ prompta parataque fore, non minus quam olim fuissent, significabat, excusabatque etiam præteritorum Mensium iniurias: neq; enim sua opera quicquam finistri intentatum fuisse Societati, sed eorum maleuolentia, qui sibi adhæserant, quorum importunitati non potuisset resistere. Maiorem omnium Ordinum, post sedatas Regni tempestates, beneuolentiam erga nos sentimus, ac Regum imprimis, qui cum nunquam non propensissimo in nos fuerint animo, nunc tamen paterno etiam affectu ferri in nos videntur. Cum ipsis Natalitiis Festis natus illis filiolus fuisset, & paulò post infirmior deprehensus, quam ut ad externorum Principum (qui ad Baptismum inuitati fuerant) aduentum videretur superuiuere posse, initiandusque propterea citius esset, operam ad id alterius nullius, quam Patris nostri adhibere Rex voluit, fecitque propterea in sua præsentia, ac paucissimorum, ab ipso baptizari. Unde cum aliàs causæ Collegiorum nostrorum ad Aulæ iudiciam delatæ, audiendæ ac definiendæ occurrerent, benignè admodum, & aures præbuit Rex, & quantum ius fasque tulit, gratiam fecit.

Reges præterea ipsi in omni Christiana pietate proficiunt indies. Nullus iis dies absque Missæ sacrificio,

cio,

cio, etiam iteratò, præterit. Præter ordinarias præcum deuotiones, nullum Festum absque concione & publica Liturgia, & priuata etiam in aula vesperarum musica decantatione (imò absq; his, nè proximis quidem festis feriæ vllæ) Nulla solennitas Ecclesiæ maior absq; Sacramentorũ diuinissimorum participatione: Nulla septimanæ maioris, quæ Pascha immediatè præcedit, Ecclesiæ publica Cæremonia, cui non religiosè adsint, solèni etiam illa priuata deuotione addita; qua feria 5. magna tredecim pauperibus, in memoriam Cœnæ Domin. lautũ prandiũ præbent, ipsi suis manibus (adhibitis simul Patribus nostris ad idem ministerium) iis deseruientes, ac larga in fine elemosyna prosequentes. Addidit verò hoc anno Serenissimus ipse Rex ad solita feriæ sextæ magnæ exercitia, etiam omnium templorum Cracouiensium priuatam visitationem, non sine magno labore, viam longissimam & lutosam, totam pedibus suis emerens.

Cùm verò idem non ita longè post Pascha in febrim, & longam fatis, & molestam, incidisset, insignia humilitatis exempla passim edidit ac deuotionis, manus capiti suo (dùm grauiorem sentiret morbi impetum) à Patribus imponi postulans, & Sanctorum reliquias itidem sibi applicari, non aliorum tamen manibus, quam nostrorum deposcens. Nam cùm initio morbi pergraves capitis dolores passus fuisset, ex quo S. Hyacinthi caput suo adhiberi capiti fecit, exinde iam omni tali molestia grauiore leuatum se testatus fuit. Nec ita multò post cùm Sancti Stanislai etiam reliquias apportari fecisset, paulatim totus morbo fuit liberatus.

Huc accedit, quod cum in bello illo civili contra perduelles ab eo suscepto voto se obstrinxisset, Diuam Virginem Czestochouiensem supplex uisiteret & veneraretur, si salua ab illo extremo periculo esset Resp. & eius Regia authoritas, hoc cum cœlitus obtinuisset, dum ad indicta Regni comitia proficisceretur, voto prius pius Princeps exsolui uoluit, quod & fecit, magna in pio illo loco & admiratione digna, declarans pietatis & mentis submissæ argumenta; Regina cœlorum & Patronæ sibi in periculis propitiæ grates persoluens debitas.

MISSIO TYROBI-
nensis.

EXcursum est, tum à Patribus tertii anni, tum aliis Iaroslauia ad aliquot Russiæ oppida. Tyrobinum uerò primum, ubi laboratum à nostris duobus, cum eo qui sequitur fructu. Christianæ doctrinæ fundamenta inter paruulos primum iacta; deinde die festo ea inter incolas ratione eiusmodi promota sunt. Expositis duobus in templo vexiliis, paruulorum uno rubeo, altero puellarum albo, utrisque eleganti pictura illustribus; pro concione cohortatus Pater populum, horis ut pomeridianis Christi doctrinæ adessent. Fit magnus puerorum concursus, & si virorum familiæque domesticæ non item. Per longo ordine collocantur paruuli ante maius altare, vexillo uno prælucente pueris, puellis altero. Incipiunt à signo Sanctæ Crucis, mox per modum cantus supplicanti Deo, donaret gratiam discendi salutis æternæ documenta.

Tan-

Tandem de templo pari ordine exeunt, forumque & vicos Christianæ doctrinæ rudimenta concinentes, obeunt; cum eo incolarum motu, vt quos campanæ pulsus aduocare in templum non potuit, puerorum moduli, de foro & vicis omnibus post se in templum omnes pertraxerint. Maiori ætati suus non defuit labor. Hominum superstitiones sublata. Inducta consuetudo est, vt diebus Dominicis & Festis mysteria fidei, & Decalogus cum Ecclesiæ præceptis ab omnibus canerentur in posterum. Postremo ipsi Sacerdotes tam vberem fructum Catechismi mirantes, qui principio Aduentus nostri nostrum declinabant conspectum, postmodum & nobis affici, & nostra in confessione vti opera ceperunt. Liberalitas ciuitatis, in subleuandis nobis aut alendis, quantumuis testati essemus, nos pro labore impenso nec quidquam mercedis habere velle, tanta fuit, vt omnibus nostris necessitatibus abundè prospexerit; atque adè vt fuerit necesse cū pauperibus eleemosynam partiri. Prope discessum, tria pro bonorum ciuium consolatione fecimus, Confraternitatem D. Annæ collapsam restituimus: parietes Ædis sacræ, non tam puluere quàm cœno intra ipsammet ædem obsitos, mundari curauimus: postremò in vltimo concursu ad Christi doctrinam valde numeroso, propè trecentos sacræ ceræ particulis donauimus; hinc abeuntes ex ciuitate nostros multo dolore omnes commitabantur.

MISSIO ZAMOY-
scensis.

Voluntate Episcopi Christi Doctrina toticivitati ita pro concione commendata, ut ad eam excipiendam, ter in hebdomada horis pomeridianis conveniant multi. Primo quidem parvuli & rudis familia domestica, deinde verò nobilis iuventus, postremo etiam milites. Sed de parvulorum desiderio discendi illud iucundum. Conveniant aliquando plures parvulæ in vnum locum de mysterio Sanctissimæ Trinitatis, ea quæ didicerant, inter se conferentes, cum nulla earum rationem reddere valeret; his casu parvulus obuius, de qua re colloquium instituerent, inquit; respondent quid sit Sanctissima Trinitas quærimus, verum non possumus meminisse bene, quæ docuit nos Pater de hoc Mysterio, tu eorum iuua memoriam. Puer sine præmio doceri noluit. Virgunculæ illæ, quidquid placentarum in sportulis penes se habebant, parvulo donarunt, doceret modo omnes. Docuit, edoctæ illæ alacritatis postmodum in respondendo præmia meruerunt. Illustrissima Cancellaria vidua, in primis præsentia sua ex xeniolis addebat animis teneris igniculos. D. Thomas Zamoyscius, ut est ingenio præstans, mirum dictu, quomodo ea quæ ad vitam rectè instituendam spectabāt, prompta excipiebat aure, & alios nobilissimos iuvenes, doctrinæ eidem nè deessent, monere fatagebat, matre piissima foemina sedulo id promouente. Clerus etiam casibus conscientiaè necessariis infor-

informatus, cum fructu sanè maximo, quem & externi notarunt. Nam vox illa audita. Nostri Sacerdotes, posteaquam Patres de confessione documēta illis dederunt, diutius expendunt pœnitentium peccata. Ex eis duo ante primum sacrificium exercitiis spiritualibus adiuti: vinctis, ægris, moribundis data opera penè quotidiana, Nosocomium etiam visitatum. Et quia in absentia ordinarii postulante Episcopo, munus concionatoris, ultra bimestre, iidem nostri obierunt, duos ex hæreticis Catholicæ Ecclesiæ aggregarunt, plures ad peccatorum detestationem allexerunt. Catholicorum non pauci ad eam pœnitentiam inducti, vt honestam vitæ rationem inirent, condonarint iniurias omnes, & sceleris vitæ antea actæ non pauci redderent rationem. Vnus Academicorum exercitiis nostris spiritualibus adiutus. Alter nobilium Adolescentum in suæ negligentia vindictam abeuntem duodecim miliaribus Patrem affecutus, non modò confessioni vitæ totius dedit operam, verum & exercitiis spiritualibus, & electioni faciendæ ita se impendit, vt

præter religiosum statum nihil aliud

complecti omninò statu-

erit.

MISSIO PAVLO-
wienſis.

Pawlowium eſt oppidum Reuerend^{mi} Chel-
menſis Epifcopi, Zanayſcio decem milliari-
bus remotum, minimè quidem ſplendidum,
verùm hominum rudium multitudine admodum
clarum. In eo quingentorum hominum confeſſio-
nes, à pluribus annis, imò totius vitæ plurimæ ex-
ceptæ, ea confidentium perleuerantia, ut fuerit ne-
ceſſe poſt poſito prandio cœnare. Pueri ſub vexillo,
circuibant plateas canendo. Hominiſus Græcæ fi-
dei res ea magnoperè placuit, ſecuti illi non multò
poſt ad templum, unde edocti ſunt neceſſaria ſalu-
tis. Ad noſtram Religionem, & Sacramenta decem
circiter acceſſerunt. Hæreticorum verò ſex con-
uerſi: Ruthenorum Sacerdotem vnitum (quan-
quam vix ipſa plebs vnitam ſe aliquando didicerat)
& inuiſimus, & ad noſtrum hoſpitiū inuitau-
imus, in duabusque illi rebus commodauimus: Ab-
ſolutionem Sacramentalem, quam nunquam vali-
dè fecit, quia nulla fuit, facere docuimus; alterum
in eius Eccleſia ipſomet annuente, & rogante, ma-
ximo concuſſu Ruthenorum concionem fecim⁹;
in qua de articulis illis fidei, in quos per ſuos Epifco-
pos, ſummo Pontifici Clementi VIII. iurauerant,
pluribus actum. Deinde poſt ſufficientem ſingulo-
rum tùm argumentis, ex Scripturis, tùm ex ratio-
nibus deſumptis probationem, ab omnibus fidei
conſenſum exegimus. Adſtabat illorum Sacerdos,
dicta vera omnia, & certa eſſe confirmans, ita ut
vnica

vnica concione verè vniti Christi Ecclesiæ plurimè redderentur. Nobilitas vicina Christi doctrinæ fructum attentius admirans, nostros ad suos subditos instruendos, in pagum vicinum aduocauit. Atque vnus nostræ olim in Scholis nostris educationis: Memini, inquit, mecum Sodalitati Beatissimæ Virginis nomen meum dare, verba illa enunciasse. Statuo firmiter non permiffurum me, vt à meis subditis, aliquid contra tuum honorem vnquam agatur &c. At verò mei subditi tanto tempore contra Dei & Matris Mariæ honorem, fidei mysteria ignorarunt; doleo equidem, succurrite Patres, nè id amplius offensæ culpa mea Deus ac Dei mater, sustineat. Excursum est ad pagum; Ethnicos potius, quam Christianos dixisses ante fuisse; omnes deinde præeunte Domino, & matrefamilias cum aula sua, confessione vel nunq̄ facta, vel à multis annis neglecta, peccata sua omnes expiarunt, cœlestiq; ibidem pane refectioni sunt. Dùm paruulis panem frangimus, Pastoribus illorum, quem potuimus etiam cibum tulimus. Proinde duorum illius oppidi Sacerdotum, atque adè ipsius Parochi, à plurimis annis repetitam confessionem excepimus. Casibus conscientia instruximus, Sanctissimum Sacrificium Missæ, cum omnibus Cæremoniis Romanis recenseditis, facere docuimus. Christi doctrinam vt promouerent, diligenter commendauimus, quod se facturos serio receperunt.

MISSIO SAVI-
nensis:

INde tribus milliaribus ad aliud vicinum eiusdem Episcopi oppidum itum est: ibi Deo benefaunte, & plebem adorimur, & Sacerdotes. Itaque paruulos, qui etiam fuerunt è Schola dispersi, siue negligentia Ludimagistrorum, siue parentum incuria, non paucos congregamus; docemus in Schola fidei rudimenta, fructu magno; qui dum difficile potest deriuari in plebem ob frigus solito acerbius, paruulos suo ordine, præferente vno ex illis vexillum, per plateas emittimus; qui prementem gelu mira tamen alacritate puerili currètes, mox in domus alicuius amplæ calidum ingrediebantur hypocaustum: in quo posteaquam plures è vicinis domibus essent congregati, res tota, sublato frigoris impedimento, ad mentem cedebat, incolarum fructo maximo, paruulorum etiam summo gustu, vt fuerit puerorum repertus non vnus, qui nudis pedibus, per medias niues glaciesuè sese ad alios adiungeret, vt Christum modo disceret. Fuit vnus omnium minimus, omninò rigens, quia seminudus: hic iussus abire domum respondit, quantumuis congelentur pedes mei nudi, feram dolorem, æternæ modo salutis addiscam documenta.

COL-

COLLEGIUM NOVVM LVCEORIENSE.

Verunt in eo Collegio quinque è nostris ; tres Sacerdotes, vnus Magister, & Coadiutor alter. Tertius iam ferè exactus est annus, postquam nostri in his Voliniæ partibus consueta munia obeunt, nec sine Societatis nostræ commendatione, & animarum utilitate. Multorum enim in hac Prouincia animos, quibus nomen nostrum exorsum fuerat, nobis bene affectos experimur, qui gratulari iam sibi videntur, quod Societas in has partes sit euocata, plurimumque optare, vt perpetuis daretur temporibus, quod futurum Deo propitio speramus. Aream & Domus, pro Collegio & mansione nostrorum sunt coemptæ, locusque peropportunus. Quæ res postquam aduersariis nostris innotuit, dici vix potest, quàm hostili animo eos profecti fuerint, qui nobis acceptis plusquam mille florenis, bonis suis cesserunt, eoque sunt progressi, vt laborauerint contractum rescindere, atque ex eo quem tenemus deturbare loco. Sed Deus irritos fecit conatus eorum. Vt autem Patres ad Scholas primo quoque tempore aperiendas ex consensu Admodum R. P. N. Generalis animû applicarent, Ill^{mus} ac Re^{mus} Episcopus modernus mille florenos annuos Collegio Luceoriensi assignauit, quamdiû Societas in possessionem bonorum, ab eodem R^{mo} & Venerabili Capitulo assignatorum non venerit. Circa hanc verò foundationem Collegii non modò Antistitis nostri, verum etiam Seren^{mi} Regis Poloniae fauorem & beneuolentiam experti sumus, qui pro eo, quo Rel^{nis} Catholica promouenda tenetur desiderio, omnia quæ ad Confirm^{nem} Collegii huius à Regia

gia

gia ipsius Maieſtate requirebantur, magno cum affectu & animi propenſione, à Patribus & à Reuerendiſſimo noſtro rogatus, conceſſit. In promouendis aliis rebus noſtris, non deſunt præcipuè qui ad fabricam Collegii, liberalitatem & munificentiam offerant. Neceſſitatem Scholarum aduertunt etiam ipſi Schiſmatici, videntque quanta noſtrorum ſit hoc loco neceſſitas. In publico enim conuentu, ex communi conſenſu commiſſum eſt quibuſdam nunciis, vt in publicis Regni comitiis, apud Sereniſſimum Regem, Regniſque Proceres agerent de pace & tranquillatione (quæ à militibus interdum perturbatur) huic ciuitati obtinenda, eam vel maximè ob cauſam, vt nobilium virorum filii, in ea quiete, quam Scholæ requirunt, pietate ac eruditione à noſtris excolantur. Hinc ſit, vt iam non pauci nobilium Schiſmaticorum & hæreticorum filii nobis ſint ad inſtituendum etiam priuatim, quamdiù Scholæ apertæ non fuerint, commendati. Et licet ſint multi, qui nobis de noſtro in Voliniam aduentu gratulantur, non deſunt tamen præcipuè ex hæreticis, qui hinc ſibi nouas ſedes & tentoria figunt, qui id iniquo animo ferunt. Vident enim ſua praua conſilia per nos retardari, ſuiſque erroribus Deo fauente imminere excidium. Nec potuit id quidam ex nobilioribus in publico conuentu reticere, ſed arrepta occasione affirmant, valde timendum, nè Religio Græcorum, ex his in exilium mittatur partibus. Nullus enim filiorum noſtrorum è Scholis Patrum Societatis prodiit, qui Eccleſiæ Romanæ, relicta parentum ſuorum fide, non ſit aggregatus. Ego, inquit, aliquot filios traderam

deram ad Scholas illorum erudiendos, & omnes iam à mea fide diuersam fidem profitentur, quod nè alius etiam eueniat, vbi Scholæ ipsorum apertæ fuerint, periculum est. Et speramus talibus dictis euentum responsurum. Diuinaque cooperante gratia, & nostrorum accedente Zelo, breui fore, vt pietas & Religio in Volinia reflorescat. Accedit & altera non mediocris spes magni fructus: Ruthenorum V Vladika seu Episcopus, qui in eadem ciuitate Luceoriensi hoc anno resistentibus Schismaticis & Hæreticis (eò quòd vnionis cum Ecclesia sancta Romana amicus esse credatur) ad gubernacula Episcopatus, auctoritate Regia est collocatus, vnum ex nostris Patribus ad se vocauit, operaque illius ad directionem suæ conscientiæ, antequam sacris initiaretur ordinibus, est vsus, nec ordinari voluit, nisi prius ab eodem Patre, variis nodis & difficultatibus conscientiæ expediretur. Dicebat enim inter suos non inueniri tales homines, qui certum & sanum in rebus dubiis dare possint consilium. Magnum ea res nobis, vt speramus in diuina bonitate ad lucrandas animas campum aperiet, præcipuè ad Schismaticos ad Ecclesiam aggregandos, & vt vnio quæ hîc est facta cum Ecclesia Catholica, maiora indes sumat incrementa. Sunt etiam aliquot nobiles personæ erroribus imbutæ, in proxima ad Religionem Catholicam dispositione, quæ hoc negotium ad Festa Paschatis iam imminetia distulerunt. In defectu templi nostri proprii, vacamus confessionibus & concionibus in templo Cathedrali, à quo passibus aliquot distamus tantummodo, idque consentiente Reuerendissimo ac Venerabili

rabili Capitulo Luceoriensi, quod cum superioribus annis plusquam sufficiens pro paucitate Catholicorum putaretur, iam adeò angustum pro his qui conueniunt ad conciones nostras & Sacramentorum perceptionem animaduertimus, vt Reuerendissimus de illo dilatando cogitet. Multi enim iam nobilium præcipuè festis solemnioribus confluent, qui antea in priuatis suis aulis aduocato alicunde Sacerdote, eadem festa celebrare solebant, quare iam ad Sacramentorum vsum plures solito confluentes numerantur. Pro Festo enim Natalis Domini anno millesimo sexcentesimo nono, ad duo millia hominum peccatorum maculis expiati, & cœlesti cibo sunt refecti. Nec paruus cuiquam iste numerus videri debet, in his locis, vbi Hæreticis & Schismaticis sunt plena omnia. Mouit eares non paucis admirationem, præcipuè cum notarent ex nobilioribus quosdam ad Sacramenta multo tempore neglecta redire. Idem obseruatum est in aliquibus iam decrepitis senibus, qui tota vita sua nihil minus, quàm confessionem cogitarent, & ad hoc seruati tantum à Deo esse videbantur, vt penitentia debitum quod neglexerant, persoluerent.

Sunt & alia his similia, sed quia superioribus etiam annis similia, melius tacebuntur.

NOVA RESIDENTIA CAMENECENSIS.

DVo ex nostræ Societatis Sacerdotibus hoc anno millesimo sexcentesimo octauo, quarta Maij Camenecum (ciuitas est in Podolia primaria, Episcopali sede celebris) appulerunt; qui à Reuerendis Dominis Prælatis Ecclesiæ Cathedralis benignè & beneuolè suscepti, iussu Reuerendissimi Episcopi Camenecensis Andrea Pruchnicki in absentia eiusdem ad aulam Episcopalem deducti ibique collocati fuère, vbi ad munus concionandi, catechizandi Dominicis ac Festis diebus, & binas singulis hebdomadis exhortationes faciendi, confessiones audiendi, & ad alia Societatis nostræ officia se accinxerunt. Nec solùm à Prælatis, verum etiam à nobilitate & ciuibus humaniter sunt excepti & tractati. Locum habitandi curant in domo cuiusdam Canonici defuncti, qui pœnitentiarii munere fungebatur.

Æstate tota & hyeme in templo, & carcere insignem fructum fecerunt, Rutheni enim quorum hic magna est copia, viginti septem Ecclesiæ sunt reconciliati, reducti & Catholici duo, qui ad Schismaticos descuerant; Hæreticus vnus. Ad supplicium condemnati duodecim, nostrorum opera, in iis, quæ ad salutem animarum spectant adiuti, variorum dissidentes animi reconciliati, iniuriæ condonatae, à superstitionibus, diuinationibus, maleficiis & malis propositis auocati nonnulli, patefacta multis annis in confessione peccata celata.

Quin-

Quinquaginta propemodum à concubinaru, & H. legitimis connubiis reuocati. Deniq; ad meliorem frugem, concionibus, & confessionibus, & colloquiis priuatis reducti plurimi. Multorum animi nostris officiis deuincti exoptant Scholas nostras in tam vasta ditione Sacerdotibus & viris doctis, præsertim Ludimagistris destituta.

Si quæ Regio nostrorum opera indiget, hæc vel maximè propter nobilium & militum extremam audaciam, & incolarum perditam vitam, ob Societatem & colluuiem Ruthenorum & Armenorum, quorum ingens est numerus: qui quamuis sint animis ad eò corruptis, tractari tamen & corrigi possunt, multo studio & labore. India hîc altera esse videtur. Schythis enim & Turcicæ ditioni est Regio hæc vicina. Quare diuina gratia, & operariis spiritus feruore præditis ac laboriosis opus habet.

MISSIO MOSCO-
uitica.

ANno à Christo nato 1606. & duobus sequē-
tibus versati sunt in hac expeditione, nostri
quatuor è Socierate; duo Sacerdotes, duo i-
tem Coadiutores temporales. Missi autem fuerunt
in Moscouiam, præcipuè vt Polonis Catholicis, in
illis partibus, solatio & subsidio essent spirituali; de-
inde verò vt Demetrio Principi, qui se occultum
Catholicum gerebat, Religionemque Catholicam
& studia litterarum inter tuos promoturum polli-
cebatur, non deessent; ac demique vt per occasio-
nem, si qua posset via, genti etiam illi Schismatica,
nec vnquam satis in Christi fide instructa, lumen E-
uangeliū clarius proponerent, atque ad vnionem
cum summo capite, auulsa membra & spiritus vi-
gore destituta reuocarent. Ac quod ad Moscos at-
tinet, prima quidem vt dicitur glacies fracta est, si-
quidem & aditus patere iam in Moscouiam inci-
piebat Sacerdotibus Catholicis, & sacris operari, ta-
meti in priuatis ædibus, ita licebat, vt Mosci pleri-
que omnes id cognoscerent, imò & permulti
spectarent frequenter, quod antea nulli concessum
erat: sed nostri parum abfuit, quin fluctibus æstuosi
maris, babaræ inquam multitudinis, absorpti fu-
issent, nisi diuina bonitas pro sua clementia eos p-
texisset. In illo enim tumultu grauissimo, die 27.
Maij Anni 1606 Mosquæ contra Demetrium &
Polonos hospites, à Moscis excitato, ob suspitio-
nem potissimum immutandæ suæ Religionis; cum

Zz

multi

multi spoliarentur & occiderentur, Princepsque ipse, qui multa in rem Catholicam & Societatis in Septentrione propagationem promittebat, crudeliter enecaretur, nostri omnes Dei beneficio à morte liberati sunt. Et domi quidem nostræ, quam à Demetrio, tanquam initia quædam futuri Collegii acceperamus, Pater vnus & duo Fratres ita manus Moscorum euasere; vt cum hi facto impetu portas effringerent, in contiguam illi mercatorum Polonorum aulam effugerint, pauculis vix rebus & veste sacra, à direptione subtractis: vbi cuiusdam mercatoris Lithuani Catholici opera, frementibus licet aliis ex Lithuania & Polonia Schismaticis, seruati sunt incolumes. Alter verò Pater, apud milites Polonos, ad quos illo ipso die duobus passuum millibus, sacris pro more operaturus, profectus erat, conseruatus, diuinam circa se prouidentiam cum cæteris prædicat: primum in eo quod in illo itinere à Moscis furentibus interceptus & occisus non sit; deinde quod sanctissimum Missæ Sacrificium, cui milites illi religiosè interfuerunt, quiete & absque perturbatione peregerit. Aliter sanè accidit Reuerendo Domino Francisco Pomaski Præposito Sâboriensi & Serenissimi Regis Poloniæ Secretario, nostræque Societatis amico, qui cum Illustrissimo Palatino Sâdomiriensi in Moschouiâ venerat, vt à sacris esset Ser^{mæ} eius filiæ magni Ducis sponsa. Nam cum in ædibus priuatis, tremenda ipsis Angelicis spiritibus mysteria perageret, atque post sumptum sacrum sanguinem, ablutioe sese purificaret; Mosci effractis ianuis irruunt, & colapho primum sacrificanti impacto, atque calice sacro è manibus erepto,

repto, eum deinde ab altari abripiunt, vestibus sacris & profanis etiam spoliant, atque crudelissime vna cum eius germano Catholico viro, & non paucis è familia vtriusque trucidant: aram & parietes nudant, supellectilem diripiunt, vasa sacra contemerant, ac pavimenta sanguine innoxio respergunt. Fuere in hoc eodem periculo ibidem duo alii Sacerdotes seculares: sed cum alii tam crudeliter occiderentur, ipsi malè mulctati, ad tutiora loca nudipenitus, ægrè admodum cum vita effugerunt. Tanta scilicet fuit Moscorum erga Polonos inuitatos ad nuptias hospitalitas, tam beneuolus Schismaticorum in Catholicos, præsertim Sacerdotes, animus. In hoc eodem tumultu singulare pietatis specimen dederunt milites illi Poloni, ad quos noster Sacerdos, illo die sese contulerat. Nam cum in omnibus quotquot sunt Mosquæ templis, ad initium sceleris nefarii signum ex condicō datum esset, ipsique quo tandem insolitus campanarum strepitus spectaret, cognoscerent; primum omnium ad sacellum armati & ad pugnam instructi venerunt, vt Deo pro incolumitate sua & salute animæ supplicarent, Beatissimæque Virginis (quam Patronam elegerant, & in cuius honorem toto anno diebus Sabbathi Missæ sacrum officium vel decantabant ipsi, vel reuerenter audiebant) opem in præsentipericulo præsidiumque implorarent: Deinde verò sacro pacificè audito, cum in aula alia, in qua se contra furorem & impetum Moscorum tueri meditabantur, vno verbo à nostro admonebantur extremi, de quo iam omnibus constaret, periculi; quare nihil morarentur, sed ad expiationem

tionem animorum, iam iam morituri quamprimum accelerarent: dicto citius audiunt, atque supplices, vnus post alium, ad pedes Sacerdotis accedentes, sese pro vltimo vitæ certamine, per sacram confessionem, quantum per tempus liceret, comparant vno in cubiculo; foris interim aliis aduigilantibus, & ea quæ ad defensionem spectarēt providentibus. Vixque superfuit quispiam è ducentis circiter hominibus, qui tùm per sacram exomologesin peccatis exonerare conscientiam, atque cum Deo in gratiam redire neglexisset. Inter hos etiam duo hæretici & tres Schismatici Poloni, Ecclesiæ Catholicæ sunt reconciliati. Postridie verò cum iam animi furentis plebis deferbuissent, illi quidem qui pridie confessi fuerant, magno pietatis sensu Deo immortali gratias agentes, sanctissimo refecti sunt Sacramento. Adducti sunt etiam nonnulli vulnerati, alii iam vltro ipsi accurrerunt ad nostrum, sacræ confessionis & communionis gratia: inter eos Adolescens quidam nobilis grauitè vulneratus, sedecim vel octodecim annos natus, hæreticus; is simulatque de fide Catholica & confessionis Sacramento paucis admonitus est, non inuitus dedit manus, atque quamprimum cum Deo & Ecclesiæ reconciliari supplex petiit: Quod vbi magna cum eius animi voluptate factum esset, atque ad sacram Eucharistiam disponeretur, extremum reddidit spiritum: fœlicior sanè suo Domino, qui Arriana peste imbutus, vir nobilis & maturus, & opinione sanctitatis a iud suis Anabaptistas magnus, à Mosis occisus, in sua perfidia decessit. Lepidum sanè illud & cognitu non ingratum Duo nobiles Poloni, hæretici,

retici, qui alioquin venerationem sacrarum imaginum inanem & superstitiosam clamitabant, & tanquam idololatriam execrabantur, ad eam tamen in extremo suo periculo, incertum quo animo confugerunt. Eo enim tempore quo Mosci in aulam illorum irruerant, ut illos vita rebusque omnibus spoliarent, ipsi arreptis imaginibus, quæ tùm ibi more Græcorum pictæ è pariete domus pende-
bant, ac instar eius gentis, ante pectus sublatis, obviam hostibus prodierunt; quorum animos ea specie religionis ita mitigarunt, ut a morte non modò ipsi, verum alii etiam qui cum ipsis erant, liberi euaderent. Omissa enim cæde Mosci, imaginibus suis capita inclinando, & signo Crucis sese signando, reuerentiam faciebant, illosque nobiles veros Christianos in clamabant. Sed illud est religiosius Catholicorum. Dederat quidam è nostris cuidam piæ sceminae, uxori viri primarii è nobilibus Polonis, imaginem B. Virginis, cum puerulo Iesu in ære pulchrè depictam. Eam Mosci, cum alia omnia è parietibus abriperent, tapetes inquam, aulae, nec non alias item imagines, etiamsi in loco non obscuro esset, aut non viderunt, aut religione moti intactam reliquerunt. Atque cum diù multumque intus & foris in hominibus occidendis, & rebus omnibus hominis elegantis & copiosi diripiendis grassati essent, ad partem domus superiorem regressi sunt; quò permulti è famulis faucii & nudi, ac præcipuè Dominus ipse cum uxore sua vulneribus aliquot in defensione mariti affecta, sese receperant. Hic Catholici cum à Schismaticis ad necem quærerentur, omni prorsus humano destituti præsidio, ad dini-

num tandem confugere cœperunt: inclamare omnes IESV & MARIAE sanctissima nomina, atque ante illam imaginem, supplices vota varia concipere, sed potissimum peregrinationis ad sanctissimam Dei Matrem suscipiendæ Cestochouiam (locus is est in Polonia, imagine à S. Luca picta miraculisque apud eam editis clarus) si salui & incolumes euaderent. Rem miram & stupendam: subito ita perterriti, & repressi sunt Mosci, diuinitus procul dubio, ut non modò in apertum illud & patens cubiculum ingredi non auderent, verum etiam pedes illicò retraherent, ac fugiētes nullo penitus hominum propellente, aut insequente, è scalis deciderent, magnisque vocibus inclamarent primi ad ultimos; heu percutimur, percutimur. Hæc nos ter deinceps ex eodem viro nobili, eiusque vxore ac familia eorum superstite, cum in captiuitate annum & amplius Tueriæ cum illis ageret, certò cognouit. Miles quidam in alia domo, cum malè mulctatus, agrè ad superiorem domus partem effugisset, ibique semianimis concidisset, occisus absque dubio fuisset à Moscis insequentibus, nisi patrocinium Dei Matris, cui ille, hæc postea in captiuitate referens vitam suam acceptam ferebat, interuenisset. Nam ut sese collegit aliquantulum, atrepto quod circa se tunc habuit rosario, matris misericordiæ supplex prout potuit, grana rosarii decurrens, opem implorabat. Mirum in dictu & propè incredibile; cum in medio cubiculi iaceret, Mosci que varii, quærendo nùm superesset adhuc quispiam ad eadem, sæpius in cubiculum irrumperent; nullius tamen oculis patuit, in loco satis aperto & lucido, quo-

do, quoad tandem sub vesperum à Boiariis (nobiles Mosci ij sunt) plebem furentem compescentibus Polonos, si qui fortè superuinerent conquirentibus, repertus ac in tutiori loco est constitutus. Vidua quædam nobilis in hæresi à primis annis educata, & in secta sua pertinax, audierat aliquandò à quadam cognata sua Catholica, Sanctissimam Dei Matrem Virginem Mariam, in extremis periculis nulli opem suam denegare, quicumque sincero animo supplicique ad eam confugeret, recitata præsertim piè & religiosè Salutatione eius Angelica. Itaque in tumultu illo à Moscis capta & spoliata, cum ad iudices per plateam raperetur, venit illi in mentem Catholicæ illius doctrinæ de ope matris Dei in extremis periculis postulanda: qua cogitatione, non in lacrymas tantum resolui, sed suppliciter etiam ad Sanctissimæ Dei Genitricis præsidium in necessitate cœpit confugere, Salutationem Angelicam repetens, aliasque preces, quas tunc suggererat affectus, adiungens. Nec defuit supplicanti [vt ipsa nostro postea multis Catholicis audientibus retulit] mater misericordiæ in tanto periculo. Ecce enim subitò, cum nullum ex famulis, nullumque ex gentis suæ hominibus conspiceret, duo venerandi senes, nobiles Mosci ad eam venêre, qui & bono vt esset animo nihilque timeret iuberent, & arcerent omnes alios, quicumque molesti esse vellent, tamdiù, quoad tandem ad suos decenter & honestè reduceretur. Serio igitur post hanc tribulationem, ac in ea solatium non leue acceptum de abiuranda hæresi cogitauit: atq; cum nostrum non posset habere Patrem, qui sæpius ante cum illa de conuersione egerat; cuidam è familia D. Franc. post aliquot heb-

domadas confessa est, & in Cat^{ca} fide constans, apud nostrum deinceps in captiuitate sapè confiteri & pane cœlesti recreari non destitit, magna Catholicorum gratulatione, nec minori suo spiritali fructu. Sed iam ad captiuitatem, & quæ in ea duobus annis & trimestri acciderunt transeamus.

Occiso igitur à rebellibus Moscis Demetrio, multis etiam Polonis & Lituanis interfectis; reliqui quotquot erant superstites, alii verò per varias Moscouiæ Pro^{as} & Regiones dispersi, sub artissima custodia ex tripliciũ cõmuniter hominũ genere, nobilium scilicet quos illi Boiarios vocant, sclopetariorum, & ciuium vel rusticorum conflati, seruabantur. Inter hos nostri illi quatuor fuere: quib⁹ quidem omnibus licuisset Mosquæ, simul in vna domo cum legatis Serenissimi Regis Poloniae degere: nisi aliud charitas in proximos suauisset, illosque ab inuicem separasset. Nam stipendiarii milites Poloni Catholici, cum Sacc. dote carerent, & illis ipsis diebus alio à Moscis ablegarentur, vnum ex nostris obtinuerunt, eum videlicet, qui salute illorum toto eo tempore, quo è Polonia in Moscouiam cum Demetrio venerant, operam nauabat. Sed Socium ei comitemque viæ ad diuersa loca, vt adiungeret barbaries Moscorum, nullis precib⁹ flecti potuit. Liberalior in hoc, imò liberalissima, diuinę bonitatis clementia extitit. Prouidit enim ei non ita multò post, eiusmodi virum è militibus, non postremum nobilem Polonum, qui non solum cum vbique toto illo tempore comitaretur, sed quietiam in ornando altari & sacello, in pinfendis Hostiis, in aliisque necessitatibus, magna cum alacritate & charitate illi præstò esset. Alter autem Sacer-

dos & duo Fratres Mosquæ penes Legatos Regios
relictî, ab initio quidem cum quingentis, paulò post
cum quadringentis, denique altero anno cum tre-
centis hominibus & totidem equis, vno in hospitio
manserunt; vbi propter loci angustias & graueo-
lentiam, pro singulari diuinæ prouidentia argu-
mento reputabant; quod omnes præfocati aut lue
aliqua infecti non fuerint, duodecim circiter desi-
deratis ex eo numero, qui ad aliam vitam conce-
sere. Adhæc & multò plura alia incommoda, (quæ
quidem communia omnibus Polonis ex nostris in
Moscouia detentis fuere, nisi quòd per multos ma-
ior inopia & nuditas affligerit) accedebant alsidua
vitæ pericula, quibus biennio & tribus mensibus
omnes ita iactabantur, vt se penè quotidie ad mor-
tem præpararent; Moscicis ex minima occasione eos
ad eadem designantibus: vtpote quos auctores sibi
esse persuaserant malorum omnium, quæ necem
Demetrii subsecuta indies augebantur. In hoc re-
rum statu positi, & humanis destituti subsidiis,
quàm diligenter & quàm frequenter diuinæ Maie-
statis opem implorauerint, per quotidianas & cre-
bras preces, per solennes item quadraginta horis
continuatas ac sæpius repetitas; per ieiunia, per vo-
ta nūcupata, per varias afflictiones & publicas & pri-
uatas, quas tūm sibi quisque absque alio monitore
non inuitus imperabat; facile est coniectura conse-
qui. Solabatur autem omnes & excitabat plurimū
singularis Dei clementia, quæ in tot malis, inter il-
lam gentem Schismaticam prouidit, vt nè Catholi-
ci sanctissimo Missæ Sacrificio, Sacramentis, verbo
Dei, cæterisque spiritualibus adiumentis destitue-

rentur. Quare non defuit nostris, vbi, & inter quos, suam egregiè nauarent operam; præsertim in Agno immaculato quotidie offerendo; in concionibus, alicubi etiam bis ab vno in die habendis, in doctrina Christiana rudibus tradenda, in excipiendis crebro confessionibus, aliisque ministeriis Societati consuetis obeundis. Quod dici non potest, quantum contulerit ad retinendos in officio cum milites, tum alios Catholicos, sed præcipuè familiam eorum, ad omnem pietatem & deuotionem excitandam. Degebant Mosquæ vna cum nostris in aula eadem & comitatu Legatorum, Hæretici & Schismatici non pauci. Ex his Ecclesiæ sunt reconciliati, Schismatici quidem quatuor (præter duos alios qui in itinere dum per fines Lithuaniae nostri transirent recepti erant) ex Hæreticis verò duo nobiles; quorum vnus in Arriana secta educatus, postposito omnino metu parentum & propinquorum, magno animo Catholicis sese adiunxit. Cæterorum, qui Schismati & heresi pertinaciter inhærebant, audacia, qua cœperant in Catholicos cum scandalo debacchari, ita retusa est, partim concionibus, partim colloquiis nostrorum cum iis habitis, vt nè hiscere postea ausi fuerint in eorum præsentia, & palàm facerentur se ignaros & rudes, etiam si maximè inter suos sapere sibi viderentur. Ex his erat iuuenis nobilis, vtcunque iam maturus, qui ducem se profitebatur cæterorum, & certè primas sibi vendicabat, tum impudentiæ, tum eruditionis, vtpote qui pluribus annis Anglia, Gallia, Germania peragrata, hæresim Calvinianam imbiberat, is cum prius coram primariis aliisque viris congressum cum nostro iacobun-

Et abundus exoptasset, ita postmodum data colloquendi copia animo concidit, ut loqui ipse non ausus, librum tantum quendam Calvinisticum refutandum nostro obtruderet, sed noster libro interim misso hominem aggressus, ita argumentis constrinxit, ut gloriosus ille Thraso precibus agere, & pacem à nostro ac liberum discessum petere pergeret. Et discessit tunc quidem turpiter victus, sed animum ultionis & velandæ saltem suæ imbecillitatis & pudoris non reliquit, cumque subinde velitationes aliquas sermonum tentans inferior euaderet, tandem odium conceptum mali pectoris manifestum facinore testatum esse voluit. Gregarium quendam militem è suis ad se vocat, eumque obtestatur primum, deinde iuramento exacto obstringit, ut nostrum transeuntem per quoddam hospitii curritorium obseruet, & plumbea glande traiciat: denique oneratum promissis & cumulata flagitii mercede proposita, hominem à se secreto dimittit. Sed Deo aliter ordinante, non diù latuit consilium impium: & nescio quomodo ad aures pervenit Legati primarii, qui statim familiæ suæ præfectum, virum nobilem expediuit, auctorem cædis patrandaæ ut serio admoneret, etiam minis additis, quod quicquid Societatis Sacerdoti accideret, paricum insidiatorum periculo accideret. Neq; enim passuri essent tot viri Cat^{ci}, hñes nobiles, qui vna cum illis degebant, scelus inultum. Quare videret bene auctor imprimis, nè eadē opera certissimum suo quoq; capiti periculum accerseret. Hoc nuntio territus hæreticus, negare primum oīa, tū paulatim excusare, demū veniā precari cœpit; se cū ista moliretur, non satis fuisse mentis cōpotem asserens.

Ad extremum vt securiorem de sua voluntate mutata Legatum redderet, Ministrum sceleris designatum illicò aduocat, deducit à proposito & à iuramento absoluit. Atque hæc res tota in hunc modum compressa fuit, nostro nè cognoscente quidem, qui non nisi post vnum circiter mensem, ea quæ transacta sunt, ab amicis fide dignis intellexit. Intellectis verò iis, conatus est modis omnibus hæreticum hominem (dissimulando prorsus omnia) sibi deuincire, atque ita deuinxit, vt illum maxime affectum, testimonio multorum, non sine aliqua etiam spe conuersionis reliquerit.

Viasmæ & Reouæ Vlodimiri, [oppida sunt Moschouitica] vnus nostri positæ inter milites operæ fructus tantus respondit, quantum vix quisquam ab eiusmodi hominum genere expectaret. Multi enim ad restitutiones non leuis momenti faciendas, nonnulli ad inimicitias & odia grauissima deponenda, aliqui ad exuendam inueteratam peccandi consuetudinem, omnes ad vitam in melius commutandam, Deo bene iuuante induci sunt. Quibusdam ebrietatis vitium ita detestabile redditum, vt nullis vnquam amicorum precibus, nullis inimicorum exprobrationibus vel irrisionibus à proposito sobrietatis dimoueri potuerint. Per multi sæpè confiteri & communicare sensim assuefacti [q̄ inter milites rarum est] eum vsu tenuerunt, potissimum in præcipuis B. Virginis & Christi Domini solemnitatibus. Omnes verò vnanimi consensu erga Dei Matrem, ita pietatem suam testatam voluerunt, vt singulis diebus officium eius, matutinum inquam cum cæteris horis ante sacrum, quod quotidie

tidie magna cum reuerentia audiebant, à prandio
verò vesp̄as cum Litaniis Sanctoꝝ in Sacello
publicè recitarent, vel decantarent etiam, diebus
festis. Confessiones de tota vita generales supra
triginta exceptæ: Schismaticus vnus ad vnionem
Ecclesiæ reductus; Hæretici duo etsi necdum con-
uerſi, sp̄em tamen magnam futurae conuerſionis
dederunt, audiendo sapius nostras conciones, alii
approbando, nec nō promittēdo fore omninò suam
vt hæresim abiurent. Vnus certè ex his in orando
frequentior & feruentior, in ieiuniis Quadra gesi-
mæ tam constans fuit, vt cū tertius quidam ob-
stinatus & blasphemus hæreticus, eum ad carnes
inuitaret, non modò non consenserit, verum etiam
impudentiam eius, multa Catholica in laudem iei-
unii adferens, acrius perstrinxerit. Idem quoque
præter ferias sextas diebus Sabbathi singulis in ho-
norem B. Virginis strictius ieiunium obseruabat,
vnica tantum refectione sub vesp̄um, modici pa-
nis & mellis contentus. Itum etiam est cum sacra
Eucharistia ad militem quendam Polonum in pub-
licos Moscorum carceres coniectum, magna po-
puli admiratione & ædificatione, tum quod infir-
mus pane Angelico reficeretur, tum quod imago
B. Virginis more Græco picta [quam obuui quique
venerabantur] decenter ante pectus, vt ipsi assolent,
obuersa versus populum deferretur. Quod quidem
Rzouæ haud difficulter à pristanis & præfectis op-
pidi fuit impetratum: at nequaquam Tueriæ con-
cessum est, ad duos alios Polonos in carceribus con-
clusos, idcirco fortassè quod ibi Archiepiscopus eo-
rum, hostis Polonorum capitalis, degeret.

Est

Est Tueria, caput Tueriensis Ducatus ad Velgam fluium omnium qui sunt in Moschouia celeberrimum sita: ciuitas per ampla & per uetusta; duobus aliis fluuiolis, Tuerica, vnde nomen accepit, & Tmaca, distincta: centum octingenta millibus passuum abest à Mosqua Septentrionem versus, sed non nihil ad occasum declinat. Huc noster cum militibus sedecim duntaxat [quos Mosci dimissis in Poloniam aliis, decreuerant vel malè perdere, vel in perpetuam redigere seruitutem] post vnum ferè annum deductus cum esset; propè centum animas è Polonis captiuis, & quidem præcipuis, vtriusque sexus reperit: nouam nimirum messem spirituales nec opinanti oblatam. Habebant illi secum Sacerdotem quendam, sed qui missam tantum celebraret, ac in graui necessitate aures daret confitentibus; verbi autem Dei, cæterorumque spiritualium alimentorum fames & sitis erat maxima. Itaque dici non potest, quanto affecti fuerint gaudio, aduentu vnus è Societate, eum præter spem non aliter sibi quam Danieli in lacu leonum Abacuc missum dictitando: illudque imprimis omnibus quibus poterant modis, à Moscis contenderunt, vt noster ad eos concionum faciendarum, & excipiendarum confessionum gratia, quoties oporteret, liberè uentitaret. Nec abauerunt Mosci. Quare partiri necessè fuit hanc operam vni⁹ in duo, vt & his quibus cum uenerat nõ deesset, in alia parte ciuitatis seorsum collocatis: & illos, quos à Pristauis (capita custodum Moscis sic dicuntur) facta potestate conuenire licebat, adiuuaret. Quod & factum est non sine fructu. Generales animorum expiationes de tota vita, propè quin-

quingenta factæ: à Schismate ad vnionem Catholicorum tres reuocati: duo alii qui nutare videbantur, confirmati in eadem. Catholicus vnus ex diuturna cum Hæreticis conuersatione frigidior effectus, per multos annos confessionem differabat; Victus tandem animo, qua priuata cohortatione, quâ publicis concionibus, dedit manus, seseque peccatorum vinculis cum magna spe frugis melioris exsoluit. Sub arctissima custodia separatus ab aliis detinebatur Tueriæ vir quidam nobilis ex illustri familia; hic cum in grauem morbum incidisset, petiit obnixè à Pristauis, vt Sacerdotem nostrum confessionis gratia ad se admitterent. Negant illi primum, nostrum, aut alium aliquem Polonum Tueriæ commorari: deinde cum ille se certò cognouisse tam de nostro quàm de aliis assueueraret, vehementiusque vrgeret, cum rogando, tum minitando; in illorum scilicet animam suam absque Sacerdote atque Sacramentis è vita discessum redundurum, victi hominis importunitate, promittunt Sacerdotem; sed quem ipse nec postulabat, nec sperabat, sistunt illi suum popum: Ecce tibi inquit Sacerdos, cum hoc si quid vis de negotio conscientiæ transige. Reiecit vir Catholicus constanti & magno animo Schismaticum, ac in Pristauorum impudentiam grauer inuectus, diuinam vnionem & Principis illorum indignationem, quòd ita secum nequiter agerent, minitatus est. Res ea ad Polonos, eius præsertim amicos permanauit. Instare ergo illi rursus apud Pristauos & precibus & muneribus non destiterunt, quoad tandem euincerent, vt noster ad ægrum cum sanctissimo adiret Sacramento:

Adiit,

Adiit, afflictum solatus est, confitenti aures dedit, esurientem pane cœlesti recreauit, magna non modò illius & Polonorum consolatione, verum etiam Moscorum permultorum ædificatione. Vir quidam magni nominis & nobilitate generis illustrius & pietati apprimè deditus; auditis de generali peccatorum expiatione, concionibus, rem maximè vtilem, & sibi necessariam, & cuius bono Christiano, palàm affirmabat: atque cùm ex occasione priuatim ad eam faciendam inuitaretur, facturum se omninò & libentissimè recepit; sed tamen de die in diem nescio qua de causa differebat. Ecce tibi post aliquot temporis interuallum, nocte quadam sibi videre visus est per quietem, Sacerdotem nostrum à Moscis ex illa ciuitate aliò, sed incertum quò, abripi: nec sibi fore amplius copiam eius confessarii. Vnde perterritus & magno dolore affectus, vt primum euigilauit, statuit se non dilaturum, id quod iam diù meditabatur. Quare prima luce rationibus quantum opus erat à prima vsque ætate repetitis, nostrum per litteras accessit: ac in primo congressu, dilationem primam suam in re tam salutari accusat; deinde id quod illi secundum quietem acciderat, exponit, tùm inuitat ad sacellum ac deducit, deniq; in genua prouolutus, de tota vita magna cum spiritualis gaudii significatione confitetur. Difficiliorem se quidam alius magnæ familiæ vir militaris, ad eiusmodi confessionem præstitit. Ita enim suum obfirmarat animum, vt & concionatori succenseret, & conciones de morte, de Iudicio extremo, deque alijs similibus palàm carperet, atque apud alios traduceret. Ad hunc cum illo est sine arbitris

tris, & modestè ratio talium reddita concionum, necessitasque confessionis generalis & utilitas, iterum illi ipsi proposita. Placatus animo sic conquieuit, vt non modò veniam, si quid verbo deliquisset, à nostro peteret, verum etiam se daturum operam generali torius vitæ expiationi polliceretur. Quod vt melius effectum daret, confessarium ad dubia conscientia discutienda & resoluenda sæpius aduocauit: & tractatum quendam P. Costeri de confessione generali è manibus non dimisit, quoad sibi satisfaceret. Plurimum etiam illi profuit ad hoc libellus P. Costeri de quatuor nouissimis, à nostro in illa captiuitate è Latino in Polonicum idioma translatus, quem cum apud sororem suam piam feminam inter prandendum legi audiuiisset; ita eo captus est, vt non solùm studiosè sibi euoluendum, sed manu etiam sua, idque eleganti caractere, sicut apud alios viderat, exscribendum putauerit. Confessus igitur est tanto cum fructu, vt omnes in admirationem sui raperet motu ac vitæ mutatione, studio pietatis, Sacramentorumque frequentatione. Præparabat se nimirum ille hac ratione ad vltimum è statione hac mortali discessum, quasi præfagiens animo breui ad futurum. Paucis enim post hebdomadis, præmissis tridui quod vocant S. Petri ieiunio, & acri corporis in Parasceue, ante sepulchrum Domini castigatione, die ipso Paschatis ad sanctissimum sese Sacramentum disponebat, veniamque ab omnibus petita, etiam à puero suo, quem vnicum ad ministeria sua agrè à Moscis impetrauerat, Confessionem integris animi & corporis viribus vbi peregisset, vix à Sacerdote digressus, deli-

quium passus est subitum, atque in eo intra breve tempus, ad Sanctissimum nomen Iesus, cum illud à Sacerdote inclamari audiret efferendum, ore & labiis aliquantum motis, pium conatum præferens, extremum reddidit spiritum. Duo quidam milites ita in mutuam cædem exarserant, ut non se prius quieturos vtrinque assererent, quam alter alterum quoquo posset modo è viuis tolleret. Id quod etiam alter eorum genu flexo & digitis ad instar Crucis compositis, ac in cælum elatis iureiurando confirmare non est veritus. Et fecissent fortassè acres inimici quod minitabantur, nisi Mosci re cognita, eos ab inuicem ita separassent, ut nè congregiendi quidem secum vllam haberent occasionem. Laboratum est sæpius magna contentione, publicè & priuatim, in efferatis animis mitigandis, sed oleum & opera perdita in obstinatis. Quare alia fuit aggrediendum via, quod hoc non successisset. Re diligenter diuinæ Maiestati commendata, cum viro quodam primario, cuius non leuis erat apud vtrumque auctoritas, actum est serio, suam vrille quoque huic negotio, Dei & Chr^{nae} pie^{tis} causa, nõ dedignaretur interponere operã. Facturũ se p̄misit, sed non absq; nostro, feliciorẽ dictitans rei fore successum, si ad secularis viri auctoritatẽ spiritualis quoq; Patris non deesset cura & industria. Coniuncta igitur manu peruicaces animos aggressi, semel atq; iterum tentant, primũ quidem irritò conatu, deinde verò resumptis ex interuallo viribus, tam prospero Dei beneficio, euentu, ut non modò parti læsæ abundè satisfieret, verum etiam positis inimicitiis, ac iniuriis oblitteratis, veteres amicitia redintegrarentur. Eadem

opera

opera nonnulli alii, qui partes dissidentium contrarias secuti fuerant, reconciliati sunt: & venia impetrata cuidam ab vno è duobus illis, qui offensam condonare nullo modo voluit, petèti: vtpote quem horribili & malo dæmone peius odisse se diceret; nec dimissurum vnquam iniuriam, proposito etiam certissimo sempiternarum flammaram incendio. Omitto plures alias tamen non leuis momenti, nec minoris difficultatis factas inimicorum reconciliationses. Nihil dico de frequentibus in diem & diuturnis multorum ad Deum precibus, ab aliis autem & in multam noctem sæpè productis. Prætereo voluntarias & crebras non paucorum remotis arbitris diuerberationes: publicè sanè feria sexta parasceues quàm plurimi ad sepulchrum Domini sub vesperum tam acriter in suo tergo sæuierūt, vt custodes Mosci, strepitu audito, domum in qua hæc fiebant circumderint, atque ad fenestras conuolarint, existimantes Polonos rixa orta, mutuis sese vulneribus conficere. At vbi rem agi cognouere in memoriam flagrorum Domini, nec non ob peccata vltro in se vindicanda, præ stupore muti & elingues facti recedebant, nec aliud dicebant, quàm quod nihil eiusmodi apud suos vnquam vidissent vel audiissent.

Defuncti periculis nostri biennio integro & eo amplius, tandem conditionibus pacis inter Moscos & Serenissimum Regem Poloniae per Legatos ad id deputatos positus, dimittuntur liberi cum aliis Polonis quotquot erāt in Moscouia superstites: Mosqua q̄dem secunda Aug. Anni 1608. ex aliis verò partibus tardius multò pot̄t. At non paucioribus nec leuioribus periculis redit⁹ nostris vsq; ad ipsos fines Lithu-

ania & Polonia constitit. Nam Demetrius quidam alius, qui nomen sibi occisi illius usurpat, & mirifice bella in adeundo Principatu gerit, plurimam iam castra & oppida, in illo itinere in suam potestatem redegerat, & Polonos è Moscouia dimissos, impedire conabatur. Sed qui olim populo suo viam fecit in mari, nostros per deuia & horrida loca deduxit incolumes, ac tandem in Lithuaniam & Poloniam restituit, vbi ab omnibus nostris magna charitatis significatione reduces excepti sunt.

